

**AMASYA'DA BİR İLİM YUVASI:
MECDİZÂDE ABDURRAHMAN KÂMİL YETKİN (Ö. 1941)
VE OĞULLARI MEHMET SABRİ YETKİN (Ö. 1963), AHMET EMRÎ
YETKİN (Ö. 1974), MUSTAFA NİYAZÎ YETKİN (Ö. 1959)**

Gönderim Tarihi: 07.04.2018

Kabul Tarihi: 03.05.2018

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0001-8094-2337>

Recep Orhan ÖZEL*

Öz

Amasya, ilim, kültür ve sanat açısından zengin bir tarihi geçmişe sahiptir. Özellikle Osmanlı döneminde şehzadelerin yetiştiği siyasi merkezlerden biri olması, şehrin sosyo-kültürel açıdan da gelişmesinde etkili olmuştur. Bu çerçevede Amasya'da pek çok ilim adamı ve sanatkâr yetişmiştir. Şehir aynı zamanda ilim adamları için de cazibe ortamı oluşturmuştur. Dışarıdan gelen önemli şahsiyetler şehre yerleşmiş ve burada eğitim-öğretim çalışmalarında bulunmuşlardır. Amasya'ya Kırım'dan göç eden ve kesintisiz birkaç kuşak boyunca içinden ilim adamları çıkaran köklü ailelerden birisi de Mecdîzâdelerdir. Bunların başında Mecdîzâde Abdurrahman Kâmil Yetkin gelmektedir. Kendisi müderrislik ve müftülük görevinde bulunmuş ve değişik ilim dallarında eserler vermiştir. Ayrıca Millî Mücadelenin manevi mimarlarından biri olmuştur. Oğulları Yetkin kardeşler de tefsir, fıkıh, ahlak, tasavvuf ve edebiyat gibi alanlarda eserler bırakmışlardır. Kendileri Arapça ve Farsçaya da hâkim olacak kadar iyi yetişmişler, vaaz ve konuşmalarıyla Amasya'nın son dönem dini, ilmi ve kültür hayatına önemli katkılar sağlamışlardır. Öte yandan kendileri Amasya'da ikâmet etseler de dönemin önde gelen kültür ve sanat adamları ile yakın alaka kurmuşlardır. Bu bakımdan söz konusu şahsiyetleri tanıtmanın ve henüz basılmamış bazı eserlerinin yayınlanmasının yararına inanmaktayız. Bu çalışma, Amasya'daki köklü Osmanlı ilim geleneğinin son temsilcisi olan Mecdîzâdeleri ilmî ve edebî yönleriyle tanıtma amacı taşımaktadır.

---

* Dr. Öğr. Üyesi, Amasya Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslâm Bilimleri Bölümü.

Dr. Assistant Professor, Amasya University, Faculty of Theology, Department of Basic Islamic Studies. Amasya/Turkey (orhan.ozell@amasya.edu.tr).

Anahtar Kavramlar: Amasya, Mecdîzâde, Abdurrahman Kâmil, Mehmet Sabri, Ahmet Emrî, Mustafa Niyazi, Yetkin.

**A Scholarly Home in Amasya: Mecdîzâde Abdurrahman Kâmil Yetkin,
Mehmet Sabri Yetkin, Ahmet Emrî Yetkin and Mustafa Niyazi Yetkin**

Abstract

Amasya has a deep-rooted history in terms of science, culture, and art. Especially in Ottoman Period, being Amasya a political center where the sultan's sons grew in was effective on the development of the country in the way of socio-cultural as well. Within this framework, a good number of scientist and craftsmen rose from the ranks in Amasya. The country became an attraction environment for scientists at the same time. VIPs got settled in the city and conducted education activities. One of the well-established families who involved scientists for generations and migrated from Crimean to Amasya is Mecdîzâde. Mecdîzâde Abdurrahman Kâmil Yetkin is the primary one of them. He was a mudarris and mufti; wrote books in several disciplines. Moreover, he was one of the inward architectures of National struggle. His sons, Yetkin brothers wrote books in fields such as Hermeneutics, Fiqh, Ethics, Sufism, and Literature. They were trained to have full knowledge of Arabic and Persian; again, they significantly contributed to the religious, scientific and cultural life of Amasya by preaching. On the other hand, mush as they resided in Amasya, they got in touch with prominent men of culture and art from everywhere. In this respect, we believe in the benefit of introducing these people and conducting to be published some of their books that have not published as of yet. This study aimed to introduce Mecdîzâde family who was the last representer of Ottoman science tradition in Amasya by scientific and literary aspects.

Keywords: Amasya, Mecdîzâde, Abdurrahman Kâmil, Mehmet Sabri, Ahmet Emrî, Mustafa Niyazi, Yetkin.

Giriş

Amasya, tarih boyunca birçok kültür ve medeniyete ev sahipliği yapmış önemli şehirlerden biridir. Şehir, en dikkat çekici yapılanmasını Osmanlı döneminde yaşamıştır. Şüphesiz, şehzâdelerin devlet tecrübesi edindikleri siyasi bir merkez olması, Amasya'yı ilim, kültür ve sanat açısından cazip bir şehir hâline getirmiştir. Amasya medreselerinde birçok ilim ve sanat dalında önemli şahsiyetler yetişmiştir. Tasavvufta Pir İlyas Halvetî (ö. 837/1343), edebiyatta Mihrî Hatun (ö. 912/1506), fıkıhta Müeyyedzâde (ö. 922/1516), hüsn-i hatta Hattat Hamdullah (ö.

Amasya'da Bir İlim Yuvası: Mecdîzâde Abdurrahman Kâmil Yetkin ve Oğulları Mehmet Sabri Yetkin, Ahmet Emrî Yetkin, Mustafa Niyazi Yetkin | 41
927/1521), tefsir ve hadiste Yusuf Efendizâde (ö. 1167/1753) gibi şahsiyetler bu bereketli topraklardan yetişen nice isimlerden bazılarıdır. Bunlardan başka şehre dışarıdan da bir ilgi olmuş ve Amasya ilim ve irfan sahiplerinin uğrak yerlerinden biri olmuştur. Bu yönleriyle Amasya, "Türbetü'l-evliyâ", "Bağdâdu'r-Rûm", "Kubbetü'l-ulemâ" şeklindeki vasıflarla adlandırılmıştır.¹ Amasya, Osmanlının son dönemine kadar da kendi içinden ilim erbabı yetiştirmeye devam etmiştir. Bu tarihi sürecin son temsilcilerinden biri de Mecdizâde Abdurrahman Kâmil (ö. 1941) ve ilim yolunda yetiştirdiği evlâtları Mehmet Sabri Yetkin (ö. 1963), Ahmet Emrî Yetkin (ö. 1974) ve Mustafa Niyazi Yetkin (ö. 1959) kardeşlerdir.

Amasya şehrinde köklü bir geçmişe sahip olan Yetkinler, bir bakıma cedlerinin misyonunu devam ettirmiş ve hepsi de çeşitli ilimlerle alakadar olmuşlardır. Nitekim Amasya'da müderris vasfıyla hem talebe yetiştirmiş, hem de halkı dini ve ilmi konularda bilgilendirmişlerdir. Ayrıca ifa ettikleri resmi vazifeler yanında Arap ve Fars edebiyatından tefsire, tasavvuftan ahlaka kadar değişik eserler yazmışlardır. Şair Ahmet Emrî Efendinin yazdığı bazı şiirler hariç, Osmanlı Türkçesi ile yazılan bu eserlerin hemen hepsi olduğu gibi kalmış ve maalesef basılma imkânı olmamıştır. Kendileri hem Osmanlı hem de Cumhuriyet dönemini idrak etmişlerdir. Eğitim süreçleri ve el âşinâlığı gibi nedenlerle Osmanlı Türkçesinden tamamen kopamadıkları için notlarını ve eserlerini eski harflerle kaleme almışlardır. İlerleyen süreçte, bu eserlerin çoğunu temize çekme imkânı da bulamamışlardır. Sonradan istinsah edilme şansı bulamayan eserler müelliflerinin vefatıyla, Osmanlı Türkçesi ile okuyup yazamayan vârislerine ya da aile dostlarına intikal etmiştir. Bir kısım eserler ise gezici sahaflar eliyle vârislerinden satın alınmıştır. Neyse ki bu eserlerin önemli bir kısmını aileden satın alan Kâmil Şahin, çoğunu Milli Kütüphaneye vermek suretiyle elden çıkarmıştır. Belirttiğine göre bir kısmını da hâlâ özel kütüphanesinde bulundurmaktadır.²

---

¹ Abdizâde Hüseyin Hüsameddin Yasar, *Amasya Tarihi*, Amasya Belediyesi Kütüphanesi, 1, vr. 21.

² Bkz. Kâmil Şahin, "Abdurrahman Kâmil Yetkin", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2013), 43: 505.

Hem Osmanlı ve hem de Cumhuriyet Dönemini idrak eden baba ve oğullar Amasya'nın yakın dönem tarihinde dini, ilmi, ictimâî ve siyasi açıdan önemli roller üstlenmiştir. Özellikle baba Abdurrahman Kâmil Yetkin'in Milli Mücadelenin henüz başında sergilediği büyük cesaret ve fedakârlık, onu Türkiye Cumhuriyeti'nin temelini atan manevi mimarlardan biri kılmıştır. Onun büyük oğlu Mehmet Sabri Yetkin de ilmi birikimi ve çalışmalarıyla temayüz etmiş ve yirmi yıl gibi bir süre Amasya Müftülüğü görevini ifa etmiştir. Ortanca oğlu Ahmet Emrî Yetkin ise, Amasya'da yetişip ikâmet etmesine rağmen ülkenin ilmi ve fikri hayatının önde gelen isimleriyle hep irtibatlı olmuş entelektüel ve şâir bir şahsiyettir.

Araştırmamızı yürütürken Amasya Bâyezit Yazma Eserler Kütüphanesi ile Milli Kütüphanedeki mahtût eserler, Diyanet İşleri Başkanlığı Sicil Arşivindeki bilgiler ve sonraki kuşaklara intikal eden kişisel not, mektup, belge ve röportajlardan öncelikle yararlanılmıştır. Yakın tarihimizde önemli yeri hâiz söz konusu isimleri tanıma ve tanıtmayı ilmi ve tarihi sorumluluğumuzun bir gereği olarak görmekteyiz. Bu minvaldeki çalışmalar, İstanbul gibi ilim ve kültür merkezinden uzakta ikâmet eden, çalışmalarını sürdüren ilim adamlarının ilgi ve düzeylerini görme imkânı sağlaması bakımından önem arz etmektedir. Öte yandan gündeme getirilecek bazı eserleri de ilgililerin dikkatine sunmak suretiyle çeşitli düzeylerdeki akademik çalışmalara kapı aralanmış olacaktır.³

1. Abdurrahman Kâmil Yetkin (ö. 1941)

Abdurrahman Kâmil Yetkin kendi el yazısıyla kaleme aldığı terceme-i hâlinde, ailesi ve eğitimine dair önemli bilgiler vermektedir. Bu ifadelerden öğrendiğimize göre Abdurrahman Kâmil Efendinin babasının adı Ahmet Rifat'tır. "Pederim ve ecdâd-ı ızâmım uleamadandır." diyen Kâmil Efendinin ilmiye sınıfına mensup bir aileden

³ Bu vesile ile Yetkin ailesine ait bazı belgeleri bizimle paylaşan Prof. Dr. Orhan Karamustafaoğlu'na, Amasya Belediye Kütüphanesinde bulunan yazma eserleri tetkike imkân veren Amasya Belediyesi Kültür Müdürlüğüne ve Sayın Osman Akbaş'a, Amasya Bâyezit Yazma Eserler Kütüphanesi Müdürü Yunis Kahraman'a, Dr. Öğr. Üyesi Hasan Yerkazan'a, Ahmet Emrî Yetkin'e ait şahsî evrakı bizimle paylaşan Sayın Semih Saracoğlu ve ailesine ve ayrıca araştırmalarımız sırasında peşine düştüğümüz bilgi ve belgelerin temininde büyük ilgi ve alaka ile bize delalet eden Harun Küçük'e ve Hâfız Şerafettin Pamuklu'ya şükranlarımızı borç biliriz.

Amasya’da Bir İlim Yuvası: Mecdîzâde Abdurrahman Kâmil Yetkin ve Oğulları Mehmet

Sabri Yetkin, Ahmet Emrî Yetkin, Mustafa Niyazi Yetkin | 43

geldiği anlaşılmaktadır.⁴ Ahmet Rifat Efendi, kazâ niyabetlerinde bulunmuş olup h. 1281 (m. 1864) yılında vefat etmiş⁵ ve Şamlar Mezarlığına defnedilmiştir. Ataları Kırım Bahçesaray’dan göç ederek o dönemde Amasya’ya bağlı Mecitözü kazasına yerleşmiştir.⁶ Bölgeden Anadolu’ya yönelik göç dalgalarında Rusların uyguladığı sert ve yayılcı politikaların etkisi büyüktür. 1783’de Kırım’ın Ruslar tarafından ilhak edilmesi ile camiler yıkılmış veya kiliseye çevrilmiş, din adamları sürülmüş, topraklar gasp edilmiştir. Bu cebir ve şiddet politikaları sonucunda halk bölgeden göç etmeye mecbur bırakılmıştır.⁷ Kırım kökenli olan Abdurrahman Kâmil Yetkin’in dedelerinin de söz konusu sâiklerle Amasya’ya göç ettiği anlaşılmaktadır.⁸ Ahmet Emrî Yetkin’in belirttiğine göre dedesi Ahmet Rifat Efendinin babası ulemâ ve meşâyih-i Nakşibendiyye’den Mustafa Mecdî Efendi’dir. Bu zatın babası da yine ulemadan Hasan Efendi’dir. Hasan Efendi ise Ziyere’de medfun olan Abdülbâkî Hicâbî ile Kırım’dan Amasya’ya hicret etmiştir.⁹ Sabri Yetkin ise Kırım’ın önde gelen alimlerinden olan Hasan Efendinin bu hicretinin Sultan Mahmut (1730-1754) zamanında o gün Amasya’ya bağlı Mecitözü’ne gerçekleştiğini belirtmektedir. Ancak Hasan Efendi burada ilme dair bir teveccüh göremeyince Mecitözü’nde dünyaya gelen oğlu

---

⁴ Abdurrahman Kâmil Yetkin, *Terceme-i hâl*, Amasya Belediye Kütüphanesi, no: 272, 1. Abdurrahman Kâmil Efendinin kendi yazdığı bu terceme-i hâl, Mustafa Vâzih Efendi’ye ait Amasya fetvalarını istinsah ettiği 272 numaralı defterin iç sayfalarında ancak dikkatli bir inceleme sonrası görülebilmektedir. Terceme-i hâlin son kısmında elli yaşında müftü olduğu ve on yıl bir aydır bu makamda görevini sürdürdüğünü belirttiğine göre bu sırada yıl m. 1910, kendisi ise yaklaşık altmış yaşında olmalıdır. Dolayısıyla bu özgeçmiş doksanlı yaşlarda vefat eden Abdurrahman Kâmil Yetkin’in vefatından yaklaşık son otuz yıl önceki dönemine tekâbülmektedir.

⁵ Amasya Belediyesi Kütüphanesinde rastladığımız Abdurrahman Kâmil’in ortanca oğlu Ahmet Emrî Yetkin’in “tercüme-i hâlim” dediği notlara göre de dedesi Ahmet Rifat Efendi ulemadan olup h. 1281’de (m. 1864) ahirete irtihal etmiştir. Ahmet Emrî Yetkin, *Terceme-i hâl*, 24.

⁶ Şahin, “Abdurrahman Kâmil Yetkin”, 504.

⁷ Emine Altunay Şam, *Kırım Savaşından Sonra Anadolu’ya Yapılan Göçler ve Amasya’da İskân Edilenler* (Ankara: Pegem Akademi, 2011), 12.

⁸ Songül Keçeci Kurt, “Son Dönem Osmanlı Ulemasının Önemli Şahsiyetlerinden Abdurrahman Kâmil Efendi (1850-1941)”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 60 (2017): 479.

⁹ Ahmet Emrî Yetkin, *Terceme-i hâl*, 25

Mustafa Mecdî ile beraber Amasya dahilindeki Gümüşlü Mahallesi'ne yerleşmiştir.¹⁰

Kâmil Efendinin dedesi Mustafa Mecdî Efendi ise Mecitözü'nde doğmuş ve Amasya'daki âlimlerden Ürgüplü Hacı Ahmed Efendiden¹¹ ve meşâyih-ı ulemâdan Abdullah Vecîh Efendi'den ve Payaslı Mehmed Efendiden ve Sarı Ahmetzâde Hacı Hafız Mehmet Efendiden tahsil görmüş ve Abdullah Vecih Efendiden icâzet almıştır. Ardından halk arasında Ayvalı Medresesi diye bilinen¹² Mehmet Paşa Camii Şerifindeki Fâtıma Hanım Medresesi'ne müderris olmuştur. Nakşibendiyye halifelerinden Kırmımlı Hicâbi Abdülbâkî Efendiden hilâfetnâme almıştır.¹³ Mustafa Mecdî Efendi, h. 1244 (m. 1828) yılında vefat etmiştir.¹⁴

Abdurrahman Kâmil Efendinin kardeşi Hafız Mustafa Sadık Efendi de aynı şekilde ilmiyeden bir şahsiyettir. Ahmet Emrî Yetkin'in kendisi ile ilgili tuttuğu notlarda bu zâtın h. 1249 (m. 1834) tarihinde doğup, h. 1321 (m. 1903) tarihinde vefat ettiği yazılıdır. İfade ettiğine göre, vefat ettiği yıl ulemâ-i kirâmdan bir zümre âhirete göç ettiği için Kapancızâde Hâfız Şerif Efendi tarafından o yıla, "âmu'l-huzn" denilmiştir.¹⁵ Yine Ahmet Emrî Yetkin'in "tercüme-i hâl"inde belirttiğine göre; Sâdık Efendi ilmi yönü yanında ders esnasında çokça nükte ve latifeler yapan bir şahsiyettir. Bu bakımdan Amasya uleması arasında mümtaz bir yer edinmiştir.¹⁶ Ahmet Emrî Yetkin, hem amcası hem de

¹⁰ Mehmet Sabri Yetkin, *Notlar ve Hatıralar*, Milli Kütüphane, no: 8063/3, 159.

¹¹ Akifzâde Abdürrahim Efendi h. 1231 (m. 1815), biyografi eseri Kitâbü'l-mecmu'da Amasya'da iken bu zata talebe olduğunu beyan etmekte ve hakkında geniş bilgi vermektedir. Belirttiğine göre Ürgüplü Ahmed Efendinin ders takrirlerine yoğun ilgi olur ve ayrıca çeşitli beldelerden birçok talebe kendisinde ders okumak için Amasya'ya gelirdi. Ürgüplü, h. 1213 (m. 1798) yılı Şevval ayının dokuzunda Cuma günü vefat etmiştir. Yakup Paşa zaviyesi yanında Şeyh Abdurrahman'ın civarındaki Üstat Laz İbrahim Efendinin kabrinin yanına defnedilmiştir. Geniş bilgi için bkz. Akifzâde Abdürrahim Merzifonî, *Kitâbü'l-mecmu' fi'l-meşhûd ve'l-mesmu'*, Millet Kütüphanesi, no: 2527, 4-9 vr.

¹² Yetkin, *Notlar ve Hatıralar*, 159.

¹³ Bu zatın pederi olan Hasan Kırîmî de h. 1188 (m. 1774) tarihinde merhum Hicabi ile Kırım'dan Amasya'ya hicret etmiştir. Hicabi merhum Ziyere'de babası Hasan Efendi ise Mecitözü'nde yerleşmiştir. Ahmet Emrî Yetkin, *Terceme-i hâl*, 25.

¹⁴ Yetkin, *Notlar ve Hatıralar*, 159.

¹⁵ Ahmet Emrî Yetkin'in şahsî evrakı.

¹⁶ Ahmet Emrî Yetkin, *Terceme-i hâl*, 3.

Amasya’da Bir İlim Yuvası: Mecdîzâde Abdurrahman Kâmil Yetkin ve Oğulları Mehmet Sabri Yetkin, Ahmet Emrî Yetkin, Mustafa Niyazi Yetkin | 45
hocası olan Sadık Efendinin manzum çok muammâ yazdığını ancak bunları elde edemediğini beyan etmektedir.¹⁷

Amasya Belediyesi Kütüphanesinde mahfuz, Yetkin kardeşlerden birine ait evrak arasında rastladığımız notlara göre h. 1321 (m. 1903) yılında bir Cuma günü saat yedi buçukta vefat eden Sadık Efendi, ardından Pir İlyas türbesinin güney cihetine defnolunmuştur.

Abdurrahman Kâmil Yetkin, babasının bizzat kaydettiğine göre h. 1266 (m. 1850) yılının Cemâziye’l-âhir ayının on beşinde Amasya’da doğmuştur.¹⁸ İsmi Abdurrahman, mahlası Kâmil’dir. Ancak ismiyle değil de mahlası ile meşhur olmuştur.¹⁹ H. 1271 (m. 1854) yılında sıbyan mektebine girmiş ve h. 1278 (m. 1861) yılında ise buradan Madenüscü diye bilinen Sıbyân Muallimi Mustafa Efendi’den Kur’ân’ı ezberleyerek hâfız olmuştur.²⁰ İki sene de kıraat ve tecvid dersleri almıştır. H. 1280’de (m. 1863) ise Amasya Mutasarrıfı Ziya Paşa’nın (ö. 1880) Saraçhâne Câmii bitişiğinde²¹ yaptırdığı Rüşdiye mektebine, h. 1285’de (m. 1868) ise Mehmet Paşa Medresesine girmiştir. Burada beş sene temel ilimleri

---

¹⁷ Ahmet Emrî Yetkin’in şahsî evrakı.

¹⁸ Abdurrahman Kâmil Yetkin, *Terceme-i hâl*, 1. Bununla beraber Abdurrahman Kâmil Efendinin doğumu ile ilgili olarak bazı kayıtlarda farklı tarihlere de rastlanmaktadır. Örneğin büyük oğul Mehmet Sabri Efendi, h. 1264 (m. 1847) tarihinde doğduğunu h. 1360 (m. 1941) yılında doksan altı yaşında iken vefat ettiğini ifade etmektedir. Mehmet Sabri Yetkin, *Keçe-i Sabrî*, Milli Kütüphane, no: 9211, 32. Mehmet Sabri Yetkin, Arapça kaleme aldığı özgeçmişinde dedesi Ahmet Rifat’ın düştüğü kayıta gördüğüne göre babasının 1264 (m. 1847) yılında Gümüşlü Mahallesinde doğduğunu aynı şekilde teyit etmektedir. Mehmet Sabri Yetkin, *Notlar ve Hatıralar*, 159. Osman Fevzi Olcay (ö. 1967) hocası olduğunu ifade ettiği Abdurrahman Kâmil’in doğum tarihini h. 1262 (m. 1846) olarak vermektedir. Osman Fevzi Olcay, *Amasya Ünlüleri*, haz. Turan Böcekci (Amasya: Amasya Belediyesi Kültür Yayınları, 2002), 14. Ahmet Emrî Yetkin ise Hicrî 15 Cemâziye’l-âhire 1266 (m. 1849) yılı olarak vermektedir. Bu durumda Abdurrahman Kâmil’in kendi ifadeleri ve ortanca oğul Ahmet Emrî Yetkin’in ifadeleri uyuşmaktadır. Ancak Amasya Yazma Eserler Kütüphanesinde bulunan ve h. 1356 (m. 1937)’de tamamlanan Nakdu’l-Hâtır adlı eserinde doksan yaşını aştığı şeklindeki ifadelerine göre ise doğum tarihinin h. 1262 (m. 1845) veya h. 1264 (m. 1847) olma ihtimali daha yüksektir. Diyanet İşleri Başkanlığı Sicil Arşivinde mevcut 10.10.1936 tarihli sağlık raporunda yaşı doksan olarak belirtilmiştir. Bu durumda ise doğumu h. 1262 (m. 1846) yılına tekâbül etmektedir.

¹⁹ Yetkin, *Notlar ve Hatıralar*, 159.

²⁰ Yetkin, *Notlar ve Hatıralar*, 159.

²¹ Yetkin, *Notlar ve Hatıralar*, 160.

(mukaddimât-ı ulûm) tahsil etmiştir. Bu esnada kardeşi Sadık Efendi'den kırâat, ferâiz ve ilm-i arûz almıştır. Yedi sene de dönemin âlimlerinden fıkıh, hadis, tefsir, fıkıh ve hadis usulleri ve aklî ilimler (fünûn-ı hikemiyye) öğrenmiştir. H. 1297'de (m. 1879) Mir Hasan Efendi'den²² icâzet almak suretiyle tedris faaliyetine başlamıştır. Bundan sonra üç sene sarf ve nahiv ilimlerini okutmuş ve ardından h. 1300 (m. 1882) yılında Nahivden "Elfiye" ve Hadisten "Meşârik" şerhini okutmaya başlamış ve iki senede bitirmiştir. h. 1311'de (m. 1893) yirmi bir, 1319'da (m. 1901) yirmi iki ve yine 1324'te (m. 1906) üçüncü kez yirmi iki talebeye icâzet vermiştir.²³ Bu üçüncü icâzetten sonra Amasya Valisi Reşit Paşa'nın (ö. 1924) talebi üzerine öğrencilere birer gümüş, kendisine de altın madalya ihsan edilmiştir. Ayrıca kayd-ı hayât şartıyla, maaş zammıyla ödüllendirilmiştir.

Kâmil Efendinin eşi 1279 (m. 1863) doğumlu Emine Hanım'dır. Evlilikleri 1300 (m. 1882) yılında gerçekleşmiştir.²⁴ Emine Hanım'ı annesinin "ahiret kardeşi" olarak tanımlayan Osman Fevzi Olcay (ö. 1973) yine kendisini "âbide ve zâhide fevkalade bir hanım" olarak nitelemektedir. Bu hanımefendi Anaç Hoca diye bilinen Amasyalı âlimin kızıdır.²⁵

Kâmil Efendi, Amasya Müftüsü Mehmet Efendinin vefatı üzerine h. 1318 (m. 1900) yılının Muharreminde elli yaşında iken meşîhat makamınca fetvâya mezun olmuş ve Amasya müftülüğüne getirilmiştir. Değişik komisyonlarda fahri görevler üstlenmiştir. Hicaz Demiryolu îâne komisyonundaki hizmetlerinden ötürü berât-ı şerifle, bir kıt'a madalya ihsanıyla taltif olunmuştur.²⁶ Daha sonra da Mûsıla-i Süleymaniye

²² Mehmet Sabri Efendi'ye göre Mîr Hasan Efendi'den 1289 (m. 1873) yılında icâzet almıştır. Yetkin, *Notlar ve Hatıralar*, 160. Mîr Hasan Efendi aslen Şirvanlıdır. Mîr Hamza Niğârî'nin (ö. 1886) amcasının oğludur. Muaviye ve taraftarlarını tekfir edici söylemleri Amasya uleması arasında ciddi tartışmalara neden olmuştur. Bkz. Yasar, *Amasya Tarihi*, 8: 527-550.

²³ Mehmet Sabri Yetkin kendisinin de bu grupta icâzet alanlardan olduğunu ancak toplamda otuz bir kişinin icâzet aldığını ifade etmektedir. Yetkin, *Notlar ve Hatıralar*, 160.

²⁴ DİB Sicil Dairesi Arşivi, 1190 nolu sicil cüzdanı.

²⁵ Olcay, *Amasya Hatıraları*, haz. Turan Böcekçi ve Mehmet H. Seçkiner (Amasya: Amasya Belediyesi Kültür Yayınları, 2009), 80.

²⁶ Hicaz Demiryolu inşaatı, II. Abdülhamit tarafından alınan kararlar gerek devletin siyasi ve askeri gücünü artırma gerekse Hac yolculuğunu kolaylaştırma gibi amaçlara binaen 1 Eylül 1900 yılında başladı. Ancak projenin mali külfeti devletin 1901 yılı mali

Amasya’da Bir İlim Yuvası: Mecdîzâde Abdurrahman Kâmil Yetkin ve Oğulları Mehmet Sabri Yetkin, Ahmet Emrî Yetkin, Mustafa Niyazi Yetkin | 47
derecesindeki Bursa Fakihzâde Medresesi müderrisliği ile taltif olmuştur. H. 1322 senesi Zilhicce 11 tarihinde muvaşşah berât-ı âlî ile (padişah fermanıyla) (m. 1904) İzmir pâyesine nâil olmuştur.²⁷

Kâmil Yetkin’in birkaç defa Amasya Müftülüğü görevinde bulunduğu anlaşılmaktadır. Nitekim Ahmet Emrî Yetkin babasından bahsederken “Kâmil Efendi 13 Mayıs 1316’da (m. 1900) Amasya Müftülüğüne tayin edilmiş ve 1 Eylül 1331’de (m. 1915) emekliliğe ayrılmıştır. 1338’de (m. 1922) tekrar müftülüğe tayin edilmiştir”²⁸ demektedir. Son görevini 1922 yılında üstlenen Kâmil Efendi, vefat edinceye kadar (1941) Amasya Müftülüğü görevinde kalmıştır.²⁹

Amasya Sultan Bâyezid Camiinde kürsü şeyhliği de yapan Abdurrahman Kâmil Efendi, müftü olmadan önce her sene Ramazan aylarında halka yönelik tefsir dersleri yapmıştır. Yine Amasya Tarihçisi Abdizâde Hüseyin Hüsameddin Yasar (ö. 1939) da ayrıca onun Amasya Gümüşlü Câmîinde sabah ve ikinci namazlarında dersler verdiğine ve bu derslerin talebenin yoğun ilgisine mazhar olduğunu belirtmektedir.³⁰ Gümüşlü Camii’ndeki derslerin Kur’ân tefsiri ekseninde yapılan dersler olduğu kuvvetle muhtemeldir.³¹

---

bütçesinin % 18 yüksek bir bölümüne denk gelmesi üzerine tüm İslam coğrafyasını kapsayacak şekilde bağış kampanyaları düzenlenmiştir. Bağış çalışmalarının yürütülebilmesi için de Maliye Nâzırı’nın başkanlığında bir iâne komisyonu teşkil edilmiştir. Belde ve kazalarda şubelerle teşkilatlanan komisyonun fahri üyeleri arasında yöre ileri gelenleri ve varlıklı kimseler bulunuyordu. Halkla yakın temas sağlayan fahri üyeler bağışların toplanmasında aktif rol oynuyor ve toplanan meblağları komisyon şubelerine teslim ediyordu. Bağışta bulunanları takdir ve teşvik amaçlı olarak nikel, gümüş ve altından Hicaz Demiryolu madalyaları ihdas edilmiştir. Ufuk Gülsoy ve Willham Ochsenwald, “Hicaz Demiryolu”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 1998), 17: 442.

²⁷ Abdurrahman Kâmil Yetkin, *Terceme-i hâl*, 1.

²⁸ Ahmet Emrî Yetkin, *Terceme-i hâl*, 22.

²⁹ Şahin, “Abdurrahman Kâmil Yetkin”, 505.

³⁰ Yasar, *Amasya Tarihi*, 8: 239.

³¹ Kendisi çoğunlukla secîli şekilde kaleme aldığı ve kütüphane kaydında “Divançe” şeklinde isimlendirilen eserinde şöyle demektedir: “Dil ü cânı riyâdan pâk u sâde muhabbet geştesi bu Mecdîzâde beldemiz Amasya -humiyet anî’l-âfâtî’l-âsiye-de vâkî Gümüşlüzâde Ahmet Paşa -Etârahullâhu fi’l-cinân ila mâ yeşâ- Hazretlerinin câmî-i nûr-ı sâtû’ında hâsıl-ı suhuf-ı Rabbâniye ve mahsûl-ı kütüb-i Sübhâniye olan Kur’ân-ı Kerîm ve Furkân-ı Azîmin tefâsîr-i şerîfe ve te’vîl-i münîfesinden sultân-ı muhakkıkın burhân-ı müfessîrin allâme-i Beyzâvî fehâmeh-i dekâikhâvî Hazretlerinin Envâr-ı

Sadece talebeye ve halka yönelik eğitim faaliyetlerinde bulunmamış, değişik alanlara ait olmak üzere telif çalışmaları da yapmıştır. Mucize risalesinin başında kaydettiği “Sinni doksanı aşmış, kuvveti kaçmış, fakîr u pür taksîr” ifadesinden ileri yaşında bile teliften geri durmadığı anlaşılmaktadır. Yine kendisini “Amasya vilâyetinde iftâyâ câlis, her dem udebâ-yı asrıyla müvânîs, ulûm-ı mütedâvile ve arabîyyeyi hâmil”³² ve “üç lisanda okur yazarım”³³ şeklinde nitelemektedir.

Abdurrahman Kâmil Efendi, uzun yıllar Sultân Bâyezîd Câmîi’nde ve Amasya’nın diğer camilerinde etkili vaazlarıyla halkı irşada çalışmıştır. Hitabetindeki akıcılık ve güzellik halkı kendisine meftun etmiştir. Nasihatlere dair nefis risaleler yazmıştır.³⁴

Kâmil Efendi hem Osmanlı’yı hem de Cumhuriyet dönemini idrak etmiş bir şahsiyettir. Osmanlının son döneminde birçok cephede mücadele ettiği savaşların eğitim hayatında yol açtığı sorunları yakinen hissettiği anlaşılmaktadır. Örneğin kendisi Makamât şerhinde şunları söylemektedir:

Ulemâ-yı benâmı makar ve talebe-i zevi’l-ihtirâma mefer olan beldemiz Amasya’da seferberlik sâikasıyla mehâbit-i füyûzât olan medreseler mesdûd ve askerlik sâikasıyla değil talebe, ekser müderrişin dahî mefkûd olduğundan şu hâl-i esef-i iştîmâle ağlamamak adîmü’l-ihtimal olmakla sinni şeyhûhata ermiş ve lezzet-i tadrîs dimağına girmiş bu ihtiyâr-ı dilfigâr, zarûrî peygûle-i inzivâ-yı bi’l-ihtiyâr şu sehâb-ı kesîfenin incilâ ve inkişâfı deavâtını arz-ı dergâh-ı cenâb-ı perverdegâr etmekte iken bâ irâde-i seniyye Hazret-i hilâfetpenâhı beldemizde dahi bir medrese-i dâru’l-hilâfe şubesi tesis buyurulduğundan ilerde medrese-i mezbûranın derece-i kusvâya ermiş talebesine edebiyat-ı meşhûreden Ebû Muhammed Harîrî’nin şöhret-i âfak olan Makâmât-ı belâğat âyânı tadrîs olunursa bu gibi lûgat-ı gayr-ı me’nûseyi câmi kitabın hikemâtını kolaylıkla tefehhüm edemeyeceklerinden mûmâ ileyhi tenîs belki muallim-i kirâmı kütüb-i lügaviyyeye müracaat zahmetinden tenfîs

---

tenzîl ü esrâr-ı te’vîl nâm-ı kitâb-ı müstetâbından Vâkia ismiyle benâm u arîf sûre-i nâfia-yı bereketredîfin ahbâr-ı muciz-i âsârın tefsîr ve âsâr-ı îcâz-ı şümârın takrîr esnasında...” Abdurrahman Kâmil Yetkin, *Divânçe*, Milli Kütüphane, no: 7660, 2.

³² Abdurrahman Kâmil Yetkin, *Nakdu’l-hâtır fi cilâi’n-nâzir*, Amasya Yazma Eserler Ktp., no: 1708/2, vr. 129.

³³ Abdurrahman Kâmil Yetkin, *Terceme-i hâl*, 1.

³⁴ Ahmet Emrî Yetkin, *Terceme-i hâl*, 23.

etmek üzere bir eser-i muteber bırakılması hâtır-ı hâtramda perkâr-ı âsâdevâr idi.³⁵

Abdurrahman Kâmil Efendi sadece dini eğitim ve fetvâ işleriyle alakadar olmamış, ülkenin çok zor şartlarında sorumluluk üstlenmiş ve Cumhuriyetin kuruluşunda ortaya çıkan hareketin en ön safında yer almıştır. Mustafa Kemal Paşa, halk desteği arayışındaki ilk duraklarından biri olan Amasya'da, Amasya Müftüsü Hacı Tevfik Efendi ve Abdurrahman Kâmil Efendi tarafından karşılanmıştır. O zaman Sultan Bâyezid Câmîi Vâizi olan Abdurrahman Kâmil Efendi, 13 Haziran 1919 günü yaptığı Cuma vaazında halka milli mücadelenin önemini anlatmıştır.³⁶ Şüphesiz, memleket sathının işgale uğradığı bir sırada böyle bir sorumluluk üstlenmesi takdire şayandır. 14 Haziran 1919'da kurulan Amasya Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin on yedi kişilik isim listesinin başında Müftü Tevfik Efendi (ö. 1921) ikinci sırasında ise Abdurrahman Kâmil Efendi gelmektedir.³⁷

Abdurrahman Kâmil Efendi 18 Kânûn-ı evvel 1941 Perşembe günü öğleden bir saat önce vefat etmiştir. Cenaze namazı ikindiden sonra büyük oğlu Mehmet Sabri Yetkin tarafından kıldırılan Kâmil Efendi, Şamlar Mezarlığına defnedilmiştir.³⁸

Kâmil Efendinin vefatı, geride büyük bir hüznün ve teessür bırakmış, onu tanıyıp sevenler ardından düşünce ve hislerini nazma dökmüştür. Sabri Yetkin'in Kefe-i Sabrî adlı günlükleri içinde yer alan Şair Namık Necib Onur'a ait mısralar şöyledir³⁹:

*Fikri aydın, rûhu şen, irfânı yüksek bir vücûd
Âkıbet âlâ-yı illiyîne kılmıştır suûd
Her bakımdan medhe lâıyk bir büyük fâzıldı o,
Bir sayın âlimdi, bir şâirdi, bir kâmildi o,
Hem müderris, sonra müftü hem de hâfızdı o,
En büyük câmide Kürsü şeyhi bir vâizdi o,*

³⁵ Abdurrahman Kâmil Yetkin, *Tebyînü'l-muğlakât ve'l-mühimmât min elfâzı'l-makâmât*, Amasya Yazma Eserler Kütüphanesi, vr. 1.

³⁶ Söz konusu vaazın akılda kaldığı kadarıyla metinleşmiş hali için bkz. Hüseyin Menç, *Milli Mücadele Yıllarında Amasya* (Amasya: Amasya Belediyesi Kültür Yayınları, 2007), 115.

³⁷ Ali Sarıkoyuncu, *Milli Mücadelede Din Adamları* (Ankara: DİB Yayınları, 1999), 1: 206.

³⁸ Ahmet Emrî Yetkin, *Terceme-i hâl*, 26.

³⁹ Mehmet Sabri Yetkin, *Kefe-i Sabrî*, Milli Kütüphane, no: 9211, 32-33.

*“Ders okut Kâmil” dedi muhterem bir pîr ona⁴⁰
 Gâlibâ bundandı takrîrindeki te’sîr anâ
 Müstenîr olmuştu pek çok kimse ilminden ânın
 İbret almış örnek almışlardı hilminden ânın
 Şi’ri câzip, nutku şirin, va’zı pek mergûb idi.
 Bitmesin isterdi her bir dinleyen meclûb idi
 İlmi neşr etmiş eser yazmıştı yazdırmıştı o
 “Müftü Kâmil” ismini tarihe kazdırmıştı o,
 Öyle duydum bin dokuz yüz kırkı bir geçmişti sâl
 Son ayında Müftü Kâmil eylemişti irtihâl
 Sonra hâtiften işittim şöyle bir târîh-i tâm
 Müftüye olsun İlâhî Cennetü’l-me’vâ makâm
 Binde bir düşer böyle târîh ey Necîb
 Çünkü “Ğaffâr” ismi her târîh için olmaz nasîb*

Abdurrahman Kâmil’in vefatının akabinde Emine Hanım, eşinin vefatından son derece müteessir olmuştur. Sabri Yetkin’in ifadesi ile üzüntüsünden “esîr-i firâş” olmuş ve h. 1361 yılının Recep ayının üçünde (m. 17.07.1942) bir Cuma gecesi vefat etmiştir. O da Şamlar Mezarlığında metfun eşi Abdurrahman Kâmil Yetkin’in yanına defnedilmiştir.⁴¹

Abdurrahman Kâmil Efendi, ilmî ve idârî görevlerinin yanı sıra eser yazmaktan geri durmamıştır. Yetmiş yaşındayken telif ettiği Makâmât şerhinde kendisini “lezzet-i tedrîs dimağına gitmiş” şeklinde tanımlamaktadır.⁴² Ahlak, Arap Dili ve Belâğata dair bazı eserler kaleme almıştır. Yine şiire de ilgi duymuş ve duygu ve düşüncelerini manzum tarzda ifade etmiştir. Ahmet Emrî Yetkin bu şiirlerin bir kısmını kendisinin imha ettiği bir kısmının ise kaybolduğunu söylemektedir. Dîvançe’de yer alan mısralarından bir kesit ise şöyledir⁴³:

*Var sabâ sor bu benim katlime fermân ne imiş
 Cânımı istemedede maksad-ı cânân ne imiş
 Görelim kûy-ı adüvden bize bühtân ne imiş
 Verse de bir iki gün katlime meydân ne imiş
 Kendi isterse eğer cânımı bir cân ne imiş*

⁴⁰ Kendisine ders okutmasını tavsiye eden zat Nakşi Şeyhi Mir Hamza Nigârî’dir. Yetkin, *Keçe-i Sabrî*, 33.

⁴¹ Yetkin, *Keçe-i Sabrî*, 34.

⁴² Yetkin, *Tebyînü’l-muğlakât*, vr. 1.

⁴³ Abdurrahman Kâmil Yetkin, *Dîvançe*, Milli kütüphane, no: 8993, 88.

*Eylemek cânımı cânânuma kurbân ne imiş
Çekeyim tığımı ben kendim kendime urayım
Cânı cânânuma bir peyk ile tîz göndereyim*

Abdurrahman Kâmil Efendinin kendi el yazısıyla kaleme aldığı ve henüz basılmamış bazı eserleri bulunmaktadır. Bunları şöyle sıralayabiliriz:

1. Nakdu'l-hâtır fî cilâi'n-nâzır: Eser, Amasya Yazma Eserler Kütüphanesinde 1708/1 numarada kayıtlıdır. "Lisan" ve "kalem" nimetini anlatarak söze başlayan eserin seksen dört sayfadan oluşan ilk kısmı ahlâka dairdir. Bu bölümün ardından Hz. Peygamberin (as) mucizelerine dair bir risalesi bulunmaktadır. Bu ikinci kısmın baş tarafında "*Sinni doksanı aşmış, kendilerinin kuvveti kaçmış, fakîr u pür taksîr*" şeklindeki ifadesinden eseri ömrünün son yıllarında kaleme aldığı anlaşılmaktadır. Ayrıca ikinci kısmın sonunda "temmet er-risâletü'l-müsemmâtü binakdi'l-hâtır" ifadesinden mucize bahsinin de Nakdü'l-hâtır adlı esere dahil olduğu anlaşılmaktadır ve eser toplamda 150 varaka ulaşmaktadır. Yine eserin ferağ kaydında şifreli tarih yöntemiyle h. 1356 (m. 1937) bitirildiği belirtilmektedir. Ardından Veysel Karânî'nin kıssasını anlatan bir bölüm yer almaktadır ki bunun da yazılış tarihi h. 1357 (m. 1938)'dir. Kütüphane kataloğuna 1708/2 numara ve sehven "Dürer-i zebân" adıyla girilen eserin ise belirtildiği gibi müstakil bir eser olmadığı bazı değişikliklerle beraber birinci bölümün aynısı olduğu görülmektedir. Nitekim müellifin bu kısımda eser adını "Nakdu'l-hâtır fî cilâi'n-nâzır" olarak güncellediği anlaşılmaktadır. Ancak eserin son kısımlarının eksik olduğu anlaşılmaktadır.

Bunlardan başka Milli Kütüphanede 7956 numarada Risâle-i Mev'ize adıyla kayıtlı bir eser daha bulunmaktadır. Gördüğümüz kadarıyla bu eser Nakdü'l-hâtır adlı eserin aynıdır. Eser adı yer almayan bu nüshanın daha önce yazılan Amasya nüshasının müsvedde hali olduğunu zannetmekteyiz.

2. Tebyînü'l-muğlakât ve'l-mühimmât min elfâzı'l-makâmât: Eserin Amasya Yazma Eserler Kütüphanesi ile Milli Kütüphane Yazma Eserler Kütüphanesinde farklı nüshaları bulunmaktadır. Amasya Yazma Eserler Kütüphanesinde 1734 numarada kayıtlı olan eser, müellif hattı ile yazılmış olup 28 varaktan ibarettir. Müellif eseri h. 1339 yılında (m. 1920-21) tamamladığını belirtmektedir. Eser, Ebû Muhammed el-Kâsım el-Harîrî'nin (ö. 516/1055) Makâme adını verdiği elli küçük hikâyecikten

oluşan eserine dairdir. Abdurrahman Kâmil Efendi, manzum bir şekilde yazılan ve edebi düzey ve zevki oldukça yüksek bu kitaptaki bazı kelimeleri tespit etmiş ve lügavî anlamlarını vermiştir. Bunun yanında metin içindeki anlamına dair de açıklamalar yapmıştır. Bu çalışmasının Arapça'da ileri düzeye gelmiş öğrencilerle Dâru'l-hilâfe Medresesinde ders okutan hocalara yardımcı olacağını düşünmüştür.

Amasya Yazma Eserler Kütüphanesindeki mezkûr eserle Milli kütüphanede 927 numarada Besâ'iru'l-kemâlât fî tercümeti'l-Makâmât ve yine aynı kütüphanede 7592 numarada Dîbâce-i müfredât adıyla kayıtlı eserlerin aslında aynı eser olduğu anlaşılmıştır. Eserin müellif tarafından açıkça belirtilen ismi “Tebyînü'l-muğlakât ve'l-mühimmât min elfâzı'l-makâmât” şeklindedir. Diğer nüshalar için kaydedilen isimlerin ise sehven yazıldığı anlaşılmaktadır. Bununla beraber, nüshalar içinde en kapsamlı olanı 7592 numaralı Milli Kütüphane nüshasıdır ve 288 varaktır.

3. Dîvânçe: Eser Milli Kütüphane Yazma Eserler Kütüphanesinde 89935 numarada kayıtlıdır. 98 sayfadan oluşmaktadır. Hicri 1302 (m. 1884) yılında Gümüşlü Camiinde Beyzavî Tefsirinden yaptığı dersler sırasındaki duygularını ifade ettiği bir eserdir. Eserde çeşitli ahlaki konulara dair Türkçe ve Arapça beyitlere yer verilmiş ve mecâzî aşktan ilâhî aşka intikal süreci manzum-mensur şekilde işlenmiştir.⁴⁴

Bundan başka yine Milli Kütüphanede 7972/2 numarada Eş'âr adlı bir eser nispet edilse de bunun bir takım tılsımlı ifadelerden ibaret olduğu anlaşılmaktadır. Bu ifadelerin Abdurrahman Kâmil Efendi'ye nispeti tespit edilememiştir.

4. Şerh-i Bostân: Eser, Sadi Şirâzî'nin Farsça olarak kaleme aldığı Bostan adlı eserin Arapça olarak şerhinden ibarettir. 204 varaktan oluşan ve tamamlanamamış olan eser, Milli Kütüphane Yazma Eserler Kütüphanesi 5672 numarada kayıtlıdır.

5. Terâcim-i Ahvâl: Eser, Milli Kütüphanede 7952 numarada kayıtlı olup, yirmi sekiz varaktan ibarettir. Bazı ilim adamlarının hayatlarından bahseden biyografik bir çalışmadır. Eserde “kâf” harfi ile başlayan isimler yer almaktadır.

⁴⁴ Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dr. Öğr. Üyesi Avni Erdemir, Abdurrahman Kâmil'in Dîvânçe adıyla kayda giren bu eseri ve diğer bazı şiirleri üzerine çalışmaktadır.

6. Mevâiz: Yine Milli Kütüphane Yazma Eser Kütüphanesinde 7956, 7970 ve 8579 numaralarda kayıtlı nasihata dair notları bulunmaktadır.

7. Tefsîr: Kâmil Yetkin vefatından çok önce kaleme aldığı terceme-i hâlinde, Gümüşlü Camii’nde Ramazan aylarında yaptığı ve her biri otuz derste tamam olmak üzere Lokman Suresinin başı, Furkan Suresinin sonu, Fecr suresi, Beled suresi, Leyl Suresi, “innellâhe ye’muruküm...”⁴⁵ âyetine dair bir tefsirinden bahsetmektedir. Ancak bu tefsire ulaşılammıştır.

8. Mir’âtü’ş-şüûni’l-hakâik: Ahmet Hüsameddin Dağüstânî’ye ait olup tercüme edilmiştir. Bir mecmua içinde bulunan eserde (s. 323-335) yetmiş bir madde halinde gelecekte vuku bulacak olaylar ve devletlerin mâruz kalacakları felâketler konu edinilir.⁴⁶

9. Hâtîrât-ı Abdurrahman Kâmil: 1903’te yazılan 33 varaklık bu eser, Kâmil Şahin’in özel kitaplığındadır.

10. Şerhu ziyâdetü’l-mer’: Ebülfeth el-Büstî’nin (ö. 401/1010) Kasîde-i nûniyye diye de bilinen eserine şerhtir. Bu eserini de mezkûr terceme-i hâlinde zikretmiş olup Şahin’in beyan ettiğine göre 1904’te yazılmıştır ve Hâtîrât-ı Abdurrahman Kâmil’in (vr. 29b-31b) varakları içindedir.

11. Yasin suresi tefsiri: Eser, Milli Kütüphane 2782 numarada kayıtlıdır. Çoğunlukla çeşitli tefsirlerden alınan notlardan oluşmaktadır. Yüz altmış sayfadan oluşan eserin eksik olduğu anlaşılmaktadır. Katalog kaydında eser adının “Lübâbü’t-te’vîl”, Abdurrahman Kâmil Efendi’nin de müstensih olarak gösterilmesi hatalıdır.

Bunlardan başka yine terceme-i hâlinde Molla Hüsrev’in (ö. 885/1480), *Dürerü’l-hükkâm fî şerhi gureri’l-ahkâm* adlı eserini hepsi icâzetli kalabalık bir kesime okuttuğunu ve söz konusu kitabın baskısında meydana gelen hatalarını tashih ettiğini ve gerekli gördüğü yerlerde esere notlar düştüğünü ifade etmektedir.⁴⁷

Yetkinlerin pek çok eserini aileden satın alan Kâmil Şahin bunlardan başka yine evliyâ, ulemâ ve şuarânın hayatından bahseden

⁴⁵ Nahl, 16/90.

⁴⁶ Sabri Yetkin’in istinsah ettiği eser Kâmil Şahin’in özel kitaplığındadır.

⁴⁷ Abdurrahman Kâmil Yetkin, *Terceme-i hâl*, 2.

yüz altmış sayfalık alfabetik bir eseri ile bazı tefsir notlarının varlığından bahsetmektedir.⁴⁸

Abdurrahman Kâmil Yetkin çocuklarını da ilim yolunda yetiştirmiştir. Mehmet Sabri Yetkin, Ahmet Emri Yetkin ve Mustafa Niyazi Yetkin olmak üzere üç oğlu ve bir de 1313 (m. 1897) yılında dünyaya gelen Fatma Zehra olmak üzere dört evladı vardır.⁴⁹

2. Mehmet Sabri Yetkin (ö. 1963)

Mecdîzâde Mehmet Sabri Yetkin, Abdurrahman Kâmil Yetkin gibi Amasya'nın önemli ilim adamı bir şahsiyetin ilk oğlu olarak dünyaya gelmiştir. H. 1302 (m.1884) yılında Amasya'da doğmuştur. 1320 Kânûn-ı evvel tarihli (m. 1904) Devlet-i Aliyye-yi Osmâniyye tezkeresine göre; ela gözlü buğday tenli olarak tanımlanan Yetkin, bu tarihte Amasya'nın Gümüşlü Mahallesinde 1/2 numaralı evde ikâmet etmiştir. 1962 yılında Amasya Müftülüğünden emekli olduğu sırada ise Amasya Sofular Mahallesi 75/25 nolu dairede ikamet ettiği anlaşılmaktadır.⁵⁰

Mehmet Sabri Yetkin, tahsil hayatını Osmanlı okullarında geçirmiş ve mezuniyetlerini de aynı eğitim sistemi içinde elde etmiş bir şahsiyettir. Buna göre Yetkin 1310 (m. 1894) tarihinde girdiği Çöplüce İbtidâî Mektebini⁵¹ (ilkokul), 1313 (m. 1897) yılı Temmuz ayında on bir yaşında iken bitirmiştir. Bu okuldan aldığı şehâdetnâmede yüksek bir başarı gösterdiği görülmektedir.

Sabri Yetkin, 30 Eylül 1318 (m. 1902) yılında on altı yaşındayken Amasya İdâdî Mülkîsinden aldığı şahâdetname ile lise tahsilini tamamlamıştır. Yetkin ayrıca Mekteb-i idâdîye devam ettiği sırada babası Abdurrahman Kâmil Efendi'den sarf ve nahiv derslerini ikmal etmiştir. Bu alanda belli bir birikim elde etmesi nedeniyle İdâdî'den

---

⁴⁸ Şahin, "Abdurrahman Kâmil Yetkin", 505.

⁴⁹ DİB Sicil Arşivi. Mehmet Sabri Yetkin'in belirttiğine göre Fatma Zehra 1318 yılında vefat etmiştir. Bu durumda Abdurrahman Kâmil Yetkin'in tek kızı olan Fatma Zehra'nın çok küçük yaşta vefat ettiği anlaşılmaktadır. Yetkin, *Notlar ve Hatıralar*, 16.

⁵⁰ Mehmet Sabri Yetkin'in eğitim ve meslek hayatına dair kişisel bilgilerin önemli bir kısmı, Diyanet İşleri Başkanlığı Sicil Arşivindeki özlük dosyasından edinilmiştir. Bir kısmı ise eserlerindeki bilgi ve notlardan tespit edilmiştir.

⁵¹ Osman Fevzi Olcay, bugün yerinde olmayan bu ilkokulun Bimarhâne önünde olduğunu yazmaktadır. Yanında aynı kaderi paylaşan ve aynı adla bilinen bir de medrese olduğunu belirtir. Olcay, *Amasya Hatıraları*, 67.

Amasya'da Bir İlim Yuvası: Mecdîzâde Abdurrahman Kâmil Yetkin ve Oğulları Mehmet

Sabri Yetkin, Ahmet Emrî Yetkin, Mustafa Niyazi Yetkin | 55

mezun olduktan sonra Bekir Paşa Medresesine⁵² girmiştir. Buradan da 9 Rabiulevvel 326 (Mart 324) tarihinde icazet almıştır.

Yetkin okulun tatile girdiği günlerde de boş durmamış ve ilm-i arûz, kavâfi, Sa'dî Çelebi'nin Bostan ve Gülistan'ı ve Câmî'nin Bahâristan'ını babasından okumuştur. Divân-ı Hâfız'ı Şeyh Emîn Medînelî'den, ilm-i irtifa ile ilm-i ferâizi Muvakkıt Hâfız Şerîf Efendi'den teallüm ederek 29 Şaban 1322 (m. 1904) ferâizden icazet almıştır. Kapancızâde diye de bilinen Mehmet Şerif b. Ahmed Kâmil el-Amâsî'den aldığı icâzetnâmede belirtildiği üzere Yetkin, Salih Efendinin (ö. 1800) Cerîde-i Ferâizi ile Hanefi fakihlerden Secâvendî'nin el-Ferâizü's-sirâciyye'sini ve Seyyid Şerif el-Cürcânî'nin (816/1413) bu esere yazdığı Şerhu's-sirâciyye⁵³ adlı eserini okumuştur. Yetkin yine 24 Recep 1329 (m. 1911) tarihinde fûnûn-ı semâniyeden imtihanla ders-i âm ehliyetnâmesi almıştır.

H. 1329 (m. 1911) yılında aldığı ders-i âm ehliyetnâmesi de şu şekildedir:⁵⁴

Amasya ulemâ-yı benâmından Mecdîzâde Abdurrahman Kâmil Efendiden ahz-ı sermâye-i ulûm ve kesb-i pîrâye-yi mantûk ve mefhum edip bundan üç sene akdem ahz-ı icâzet-i ilmiye eylediği cümleye malûm olan Mecdîzâde Sabrî Efendi, tadrîs-i ulûma bed' ve mübâşeret edeceğinden bu gibi derse çıkacakların ıslâh-ı medâris-i meclis-i ilmiyesinde bi'l-imtihân isbât-ı ehliyet etmeleri ta'lîmât-ı seniyye ahkâmından olmakla ol bâbdaki mâdde-i kânûniyyeye tevfiken icrâ-yı kalemânı imtihânda a'lâ mertebede ehliyyet ve iktidârını ibrâz ve isbât eylemesi üzerine meclisimizden tedrise me'zûniyetini hâvî işbu "ehliyetnâme" bi't-tanzîm yed-i mûmâ ileyhe i'tâ kılındı.

⁵² Abdizâde Hüseyin Hüsameddin Yasar'ın verdiği bilgilere göre bu medrese, Köprübaşı Mahallesi'nde Rum Kilisesi'nin doğu yönü bitişiğinde Amasyalı Bekir Beyzâde el-Hâc Osman Bey tarafından 1164'te (m. 1750) Dâru'l-hadîs olarak yaptırılmıştır. Abdurrahman Kâmil Efendi burada 1305 (m. 1887) yılında müderris olmuştur. Yasar, *Amasya Tarihi*, 3, 275. Ancak bugün medrese binasından geriye hiçbir eser kalmamıştır.

⁵³ DİB Sicil Arşivi. Seyyid Şerîf Cürcânî, Hanefi fakihlerden Secâvendî'nin "el-ferâizü's-sirâciyye" adlı eserine "Şerhu's-sirâciyye" adıyla bir hâşiye yazmıştır. Salih Efendinin Cerîde-i Ferâiziyesi, Sirâciyye metni ile beraber de basılmıştır.

⁵⁴ DİB Sicil Arşivi.

İcâzetname ve ders-i âm ehliyetnâmesinde de görüleceği üzere babasının ilmî konumu onun ilmi açıdan yetişmesinde önemli bir rol oynamıştır. Yetkin, Osmanlı bakiyyesi üzerine kurulan Cumhuriyet Dönemini de idrak etmiştir. Yeni devlet her ne kadar Osmanlı mirası üzerine kurulsun da pek çok değişiklikleri ve yenilikleri de beraberinde getirmişti. Önceki yönetim anlayışından belirgin farklılaşmaların görüldüğü alanlardan biri de kuşkusuz eğitimdi. Osmanlı eğitim tarzı ile yetişmiş mevcut eğitim kadrosunun yeni eğitim sistemi içerisindeki yeri ve konumu bu intikal döneminin getirdiği önemli sorunlardan biriydi. Bu çerçevede Yetkin'in Osmanlı eğitim sisteminde aldığı iki adet icâzetnâmesi ile müderrislik rüûsundan ders icâzetnâmesi, Maarif Vekâletince yüksek tahsil olarak sayılmıştır.⁵⁵

Mehmet Sabri Yetkin babasının vefatıyla boşalan ve son görevi olan Amasya Müftülüğüne gelinceye dek birçok resmi görevlerde bulunmuştur. Bunları şöyle sıralayabiliriz.

1. 25 Teşrîn-i sâni 1325-28 Şubat 1329 (m.1909/1913) tarihleri arasında Amasya Müftü Müsevvidliği.

2. 1 Ağustos 1330-28 Şubat 1330 (m. 1914) Müstehikkîni İlmiye Tertîli.

3. Mart 1331-10 Teşrîn-i sâni 1331 (m. 1915) yılında Müftü müsevvidliği. Bu görevi ifa ederken Dâire-i Meşihat-i İslamiyye tarafından tedris ve vaaz görevi ifa edebileceğine dair izin de verilmiştir.

4. Nisan 1331- 28 Şubat 1331 (m. 1915) yılında Talebe-i ulûm hüsn-i hat muallimliği

5. 1 Eylül 1331-9 Teşrîn-i sâni 1331 (m. 1915) Amasya Sultânîsi Ulûm-ı Dîniyye Muallim Vekâleti

6. 2 Şubat 1331-2 Haziran 1332 (m. 1915-16) tarihleri arasında Amasya Sultânîsi Kısmî İbtidâi Muallim-i Evvelik Vekâleti.

7. 1 Teşrîn-i sâni 1331- Mayıs 1332 (m. 1915-16) yılları arasında Amasya Dâru'l-Hilâfe Medresesi Fıkıh Muallimliği.

8. 19 Mayıs 1332-2 Teşrîn-i Evvel 1336 (m. 1916-1920) yılları arasında Amasya Sultânîsi Arabî Muallimliği.

9. 1 Mayıs 1334-12 Mart 1335 (m. 1918-1919) yılları arasında Ulûm-ı Dîniyye Muallim Vekâleti

10. 2 Teşrîn-i sâni 1336-1 Ağustos 1337 (m. 1920-1921) yılları arasında Amasya Dâru'l-Hilâfe Tarih-Coğrafya Muallimliği.

---

⁵⁵ DİB Sicil Arşivi.

11. 1 Eylül 1337-30 Eylül 1338 (m. 1921-1922) tarihleri arasında Amasya Dâru'l-hilâfe Fıkıh ve Ferâiz Muallimliği.

12. 1 Teşrîn-i evvel 1338-30 Nisan 1340 (m. 1922-1924) tarihleri arasında Fıkıh, ferâiz, mecelle, usûl-i intihab muallimliği.

13. 05.10.1340-04.11.1340 (m. 1924) yılında Amasya İmam ve Hatip Mektebi Tarih-Coğrafya Muallim Vekâleti.

14. 05.11.1340-31.11.1341 (m. 1924-1925) yılları arasında Amasya İmam Hatip Mektebi Edebiyat-Hitabet-İnşâ Muallimliği.⁵⁶

15. 29.02.1926-19.10.1926 tarihleri arasında Amasya Muhasebe Vâridât Kâtipliği.

16. 20.10.1926-29.06.1937 yılları arasında Amasya Kütüphane Memurluğu.⁵⁷

17. 01.09.1939-21.03.1942 tarihleri arasında Amasya Bâyezid Kitap saray işyarlığı.

Mehmet Sabri Yetkin, bu görevlerin ardından 21.03.1942 yılında imtihanla Amasya Müftülüğüne atanmıştır. Bu sırada Mehmet Sabri Efendi elli beş yaşında olmalıdır. Diyanet İşleri Riyâsetinde ise M. Şerafettin Yaltkaya (ö. 1947) bulunmaktadır.

O dönemki uygulamaya göre; müftülük makamı için seçime gidilmiştir. Yetkin, seçime iştirak hakkını haiz ders-i âm, Vaiz imam, Hatip ve Belediye Meclis âzâlarından oluşan heyet tarafından 27.01.1942 tarihinde gizli rey usulüyle otuz oyla müftülük makamına seçilmiştir.

Bu listede adı geçen üç ismin Abdurrahman Kâmil Yetkin'in oğulları olması dikkate değerdir. Demek ki, her üç isim de dini ilimlerde gereği gibi yetişmiş ve müftülüğe namzet olabilecek vasıflarda görülmektedir.⁵⁸ Amasya Müftülüğüne atanması sırasında etkili olan vilayet makamının hakkındaki şu değerlendirmeler Yetkin'in ilmi ve ahlaki kişiliğini ortaya koymasından önemlidir:

⁵⁶ Görevden ayrılış nedeni söz konusu mektebin lağvedilmesidir.

⁵⁷ Sabri Yetkin'in Kütüphane Memurluğuna geçmesi görev aldığı eğitim kurumlarının ilgâsına matuftur. Kendisi zorunlu olarak yapılan bu görev değişikliği ile biraz geçim sıkıntısına maruz kaldığından bahsetmektedir. Yetkin, *Kefe-i Sabrî*, 63.

⁵⁸ Yapılan seçimde en fazla teveccühü otuz oyla Sabri Yetkin kazanmıştır. Müftülük Müsevvidi Mehmet Moğultay da yirmi dokuz oyla ikinci sırada seçilmiştir. Üçüncü sırada ise Sabri Yetkin'in kardeşi Ahmet Emri Yetkin on dört oy almıştır. Ancak Sabri Efendinin kardeşi Ahmet Emrî Yetkin, 07.02.1942 tarihinde verdiği dilekçe ile müftülük adaylığından ferâgat etmiştir.

“Sabri Yetkin, oldukça iyi yetişmiş, yalnız dini ilimlerde değil, müspet ilimlerde ve tarihteki bilgileriyle de hususi bir vukuf sahibidir.”

Asılsız bir şikâyetin ardından kendisi valilik makamınca şu şekilde tezkiye edilmiştir:

“Müftü Sabri Yetkin, vilayet halkı nazarında büyük bir mevki ihraz etmiş ve kemâlâtı ile bütün Türkiye’de şöhret kazanmış bir âlim olduğunu diğer vilayetlerde bu derece kâmil bir müftüye tesadüf edemediğimi teminen arz eylerim. 09.06.1944”

Sabri Yetkin, vazife hayatında ilmi ve nezaketi ile tanınmıştır. Ayrıca Amasya çevresinde sevilen bir şahsiyet olarak kabul edilmiştir. Nitekim 13.01.1953 tarihinde Amasya Müftülüğü görevini ifa ederken Diyanet İşleri Başkanlığı Gezici Vaizi Mustafa Cansız, hakkında şu değerlendirmelerde bulunmuştur:⁵⁹

“Amasya Müftüsü Sabri Yetkin; ilmi kudreti, muhitinden gördüğü hürmeti liyakatle babadan dededen tevârüs etmiştir. Terbiye ve nezaketi ile temayüz etmiş Yetkin’in memuriyetinde her cepheden müspet olduğu kanaatine varılır. Terfiye de lâıyk sayılır.”

M. Sabri Yetkin’in uzun yıllar memleketi Amasya’da müftülük görevini ifa ettiği görülmektedir. Görevini uzun süre devam ettirmesinde Amasya Müftülüğündeki mesleki bilgi, başarı ve tezkiyeler gibi olumlu vasıfları etken olmuştur.

Yetkin’in zaman zaman kalp rahatsızlığından muzdarip olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim 1955 yılında fetvâhânedede bir kalp krizi geçirmiştir.⁶⁰ 14.03.1962 yılında Valiliğe hitaben yazdığı dilekçede, “Yarım asrı geçen memuriyetim boyunca ancak senelik bir ay mezuniyet almışumdur. Şimdi istirahate çok muhtacım. 1962 yılı için üç ay mezuniyet verilmesine yüksek delaletlerinizi istida eylerim.” şeklindeki ifadeleri sıhhat durumunun ehemmiyetini ortaya koymaktadır. Yetkin, akabinde Amasya Müftülüğü görevinden ayrılmıştır.

Bu duruma göre; Sabri Yetkin, 1942-1962 yılları arasını kapsayacak şekilde kesintisiz yirmi yıl gibi uzun bir süre bu görevi ifa etmiştir. Bu sırada yetmiş altı yaşında olmalıdır. Devlette ifa ettiği toplam hizmet süresinin ise kırk beş yılı aştığı belirtilmiştir. Yetkin 1963 yılında vefat etmiştir.

---

⁵⁹ DİB Sicil Arşivi.

⁶⁰ Yetkin, *Notlar ve Hatıralar*, Milli Kütüphane, no: 8063/3, vr. 72.

Mehmet Sabri Efendi sadece ilme önem vermemiş, şiir ve edebiyata da ilgi duymuş ve çeşitli vesilelerle duygu ve düşüncelerini nazma dökmüştür. Amasya Bâyezîd Kütüphanesi Memuru ve Müze Müdürü olduğu sırada karşılaştığı Yumuk Osmanzâde Hâfız Tevfik Efendi mahdumu Ahmet Efendi, “Şimdiye kadar okuduğum Türkçe Dîvânlarda “geldin” ile nihâyetlenen bir şiire tesadüf etmedim.” deyince şunları yazmıştır⁶¹:

*Ne güldün gül gibi bir dem, ne kalbin eyledin hurrem
Dilâ sen bu harâb içre hemân feryâda mı geldin
Cihâna ağlayıp geldin ve hem de ağlayıp gittin
Cihânın râhatın selbe ve hem bir yâde mi geldin
Vücûdun nâtuvân ettin işde âh u figân ettin
Vahâsız hicr ile ancak bana bîdâde mi geldin
Bu nazmı yazmağı teklif edip üstada ey cân
Bu âlemde nev icâd bir şiir inşâda mı geldin
Bu bezm-i mihnet içre sen eyâ Sabrî bî-izmân
Binâ-yı üstüvâr-ı kâşâneler bünyâda mı geldin*

Yetkin ayrıca üç lisanla konuşma ve yazmaya muktedir olduğunu da belirtmektedir. “Bazı âsar-ı kalemiyyem var idiyse de hiçbir matbu değildir” diyen Sabri Yetkin’in geride bıraktığı eserler şu şekildedir:

1. Lücetü’l-esrâr ve huccetü’l-ahrâr tercüme ve şerhi: Eser, Milli Kütüphanede 1054 numarada kayıtlıdır. Nureddin Abdurrahman b. Ahmed el-Câmî (898/1492) tarafından Farsça olarak kaleme alınmıştır. Amasya’da kütüphane memuru iken Sabri Yetkin tarafından 1931 yılı Ramazan ayında tercüme ve şerh edilmiştir.

2. İlmü’ş-şurût: Hukûkî muamelelerin belgelenme usulüne dair bir risaledir. Eser kitap ve baplara ayrılarak belirli düzen içinde telif edilmiştir. 12 vr.’tan oluşmaktadır. Milli Kütüphanede 1054 numarada Lücetü’l-esrâr adıyla kayıtlı eserin son kısmında yer almaktadır.

3. en-Nasîhatü’l-edebiyeye fî şerhi’l-kasîdeti’z-Zeynebiyye: Milli Kütüphanede 7967/1, 7967/2 ve 2782 numaralarda üç ayrı nüshası kayıtlıdır. Hz. Ali’ye nispet edilen eserde dinî ve ahlâkî konular Arapça

⁶¹ Yetkin, *Kefe-i Sabrî*, 75.

olarak nazma dökülmüştür.⁶² Mehmet Sabri Yetkin 1329 (m. 1911) yılında eseri Türkçe olarak şerh etmiştir.

4. Risâle-i mev'ize: Nahl suresi "İnnellâhe ye'muru bi'l-adli ve'l-ihsân..."⁶³ âyeti etrafında kaleme aldığı vaaz notlarından ibaret olduğu anlaşılmaktadır. Milli Kütüphanede 7951 numarada kayıtlı olup on altı yapraktır.

5. Kitâb-ı Mevâ'iz: Eser Milli Kütüphane 7950 numarada kayıtlıdır. Çeşitli surelerden seçtiği ayetler üzerine yaptığı kısa izah ve tefsirlerden oluşmaktadır. Yetmiş dört varaktan ibarettir. Yine bundan başka 7951 ve 7955 numaralarda da vaaz ve nasihate dair notları vardır.

6. Mennü'l-Mennân fî nasîhati'l-ihvân: Eser Milli Kütüphane 3573/1 ve 3573/2 numaralarda kayıtlı olup 16 ve 19-79 varaklarındadır. Ebû Hafs Zeynüddîn Ömer İbnü'l-Verdî'nin (ö. 749/1349) ahlak ve nasihate dair "Nasîhatu'l-ihvân" adlı kasidesinin tercüme ve şerhidir. Önce beyitler bir bütün halde verilmiştir. Ardından İbnü'l-Verdî'nin biyografisine yer vermektedir. Daha sonra beyitlerin tercüme ve şerhine geçilmektedir. Ferağ kaydında Amasya Müftüsü Sabri Yetkin tarafından h. 1361 (m. 1942) yılında tamamlandığı ifade edilmektedir.⁶⁴

7. Şerh-i Kasîdetu Bânet Süâd: Eser Milli Kütüphane 8750 numarada kayıtlıdır. Ka'b b. Züheyr'e (ö. 26/646) nispet edilen ve Kasîde-i Bürde diye de bilinen manzum eser üzerine şerhtir. Eserde beyitler lügat, irâb, hâsıl-ı mana, Türkçe söyleyiş şeklindeki tertiple ele alınmaktadır. Kırk sekiz varaktan ibarettir.

8. Şerh-i Kasîde-i nûniyye: Eser Milli Kütüphane 8063/3 numarada kayıtlıdır. Ebu'l-feth Ahmed b. Muhammed el-Bustî (ö. 401/1010) ahlaki öğütler içeren Arapça kasidesinin tercüme ve izahıdır. Baş tarafına bir fihrist hazırlamıştır. H. 1375'de (m. 1956) tamamlamıştır. 42 varaktan ibarettir.

---

⁶² Eser Ahmet Akdağ tarafından günümüz harfleriyle neşredilmiştir. Bkz. Ahmet Akdağ, "Mehmet Sabri Yetkin'in Kasîde-i Zeynebiyye Üzerine Yazdığı "en-Nasîhatü'l-Edebiyye fî Şerhi'l-Kasîdeti'z-Zeynebiyye" Adlı Şerhi", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5/57 (2017): 484-526.

⁶³ Nahl, 16/90.

⁶⁴ Mehmet Sabri Yetkin'in Arap edebiyatına dair çalışmaları ve edebî yönü Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Ahmet Kömürcü tarafından çalışılmakta olup neşre hazırlanmaktadır.

Amasya’da Bir İlim Yuvası: Mecdîzâde Abdurrahman Kâmil Yetkin ve Oğulları Mehmet Sabri Yetkin, Ahmet Emrî Yetkin, Mustafa Niyazi Yetkin | 61

9. Şerh-i salavât-ı şerîfe: Eser Milli Kütüphane 8063/3 numarada kayıtlıdır. Aliyyü’l-Kârîye (ö. 1014/1605) ait olan salâvatın şerhidir. 1953’de kaleme almış olup beş varaktır.

10. Kitâbu’l-fıkh: Nikâh, razâ ve talak konularını havî soru cevap şeklinde bilgi veren bir eserdir. Milli Kütüphane’de 7969 numarada kayıtlı olan eser on dokuz varaktan ibarettir.

11. Durûb-ı emsâl: İbn Kuteybe’nin Tevîlü müşkili’l-Kur’ân adlı eserinden alınan yirmi altı adet Arapça atasözünün tercüme ve şerhidir. Milli Kütüphanede 7969 numarayla kayıtlı eserin 21-33 vr.ları arasındadır.

12. Kefe-i Sabrî: Eser, Milli Kütüphane 9211 numarada kayıtlıdır. Sabri Efendinin değişik vesilelerle tuttuğu hatıra ve düşünceleri ile kendisine yakın dostlarına ait bazı şiir ve mektupları ihtiva etmektedir. Elli altı varaktan ibarettir.

13. Yâsin Sûresinin Mealli Türkçe Tefsiri: Eser, Milli Kütüphane 7957 numarada kayıtlıdır. Mehmet Sabri Yetkin tarafından Amasya Müftüsü iken 1947’de kaleme almıştır. Belirttiğine göre eser, Abdullah Paşa Camiinde (Sofular) Cuma günleri namazdan bir saat önce verdiği vaazlar vesilesiyle meydana gelmiştir. 51 varaktan ibarettir. Ayrıca eserin baş tarafında çeşitli konulara dair vaazlar yer almaktadır.

14. İ’câzu’l-Kur’ân: Milli Kütüphane 7958 numarada kayıtlıdır. Kur’ân’ın eşsizliğini ve ilahi bir kelam oluşunu konu almaktadır. 15 varaktan ibarettir.

15. Tezkiratü’l-müte’emmil fi tefsîri sûreti’l-insân: Eser Milli Kütüphane 9210 numarada kayıtlıdır. Amasya Abdullah Paşa (Sofular) Camiinde Cuma günleri tefsire dair yaptığı vaaz ve dersleri vesilesiyle yazılmıştır. Eseri yazmaya 1947’de başlamış 1948’de tamamlamıştır. 62 varaktan oluşmaktadır.⁶⁵

16. Mülk Suresi Tefsiri: Milli Kütüphane 7965 numarada kayıtlıdır. Eser Arapça olarak kaleme alınmıştır. Ancak tamamlanmamış bir eserdir. Eser sehven “mevâiz” adıyla kaydedilmiştir.

---

⁶⁵ Mehmet Sabri Efendinin bu eseri Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dr. Öğr. Üyesi Recep Orhan Özel tarafından “Amasya Müftüsü Mecdîzâde Mehmet Sabri Yetkin ve İnsan Suresi Tefsiri” adıyla yayına hazırlanmaktadır.

17. Notlar ve Hatıralar: Eser, Milli Kütüphane 8063/3 numarada kayıtlı olup çoğunlukla çeşitli notlar ve hâtıraları hâvîdir. Yüz yetmiş sekiz sayfadan oluşmaktadır.

Bundan başka Sabri Yetkin adına Milli Kütüphane 8064 numarada *Şerh-i makâmât ve istilâhât-ı sûfiyye* adıyla başka bir eser daha kayıtlıdır. Ancak bu eser Mehmet İhsan b. Mehmet Atâullah el-Kastamonî tarafından h. 1334 (m. 1915) yılında telif olunmuştur. Amasya Müftüsü Mehmet Sabri Yetkin tarafından h. 1370 (m. 1951) tarihinde müellif hattından istinsah edilmiştir. Milli Kütüphanede bulunan eserin sehven Sabri Yetkin'e nispet edildiği anlaşılmaktadır. Ayrıca doksan birinci sayfadan itibaren de İmam Râbbânî'ye ait bazı ifadelerin h. 1336 (m. 1917)'de cem ve tercüme edildiği "Risâle-i Mir'ât-ı İmâm Rabbânî" adlı eser yer almaktadır. Yine bu eser de Mehmet Sabri Yetkin tarafından m. 1952 yılında istinsah edilmiştir. Her iki eser de Osmanlı Türkçesi ile yazılmıştır.

Sabri Yetkin, bunlardan başka Arapça olarak yazdığı terceme-i hâlinde Tefsîru Ümmi'l-Kur'ân, Tefsîru'l-âyeti'l-kürsî, Müminin suresinin ilk on âyeti üzerine eserlerinin ve yine nezr ve yemin, tevekkül, sabır, kanaat, kaza-kader konularına dair bazı risalelerinin olduğunu beyan etmektedir.⁶⁶ Ancak araştırmalarımız esnasında söz konusu tefsirlere rastlanılmamıştır.

3. Ahmet Emrî Yetkin (ö. 1974)

Ahmet Emrî Yetkin, "tercüme-i hâlim" başlıklı notlarında kendisi hakkında tafsilatlı olarak bilgi vermektedir. Buna göre; ismi Ahmed, mahlası Emrî'dir.⁶⁷ Hicrî 18 Cemâdiye'l-ülâ 1304 (m. 1886) senesinde Cuma gecesi Amasya'da doğmuştur. İlkokulu Hacı Ömerzâde Mehmet Şükrü Efendi'den okuyarak 4 Temmuz 1315 (m. 1899) tarihinde diploma almıştır. Daha sonra iki buçuk sene kadar Rüşdiye Mektebine devam etmişse de bu okulu terk ederek babasının müderris bulunduğu Bekir Paşa Medresesi'ne girmiştir. Burada babasından tahsil görerek 9 Rabîü'l-evvel 1326 (m. 1908) tarihinde mezun olmuştur. Ayrıca diğer vakitlerinde amcası Sadık Efendi, Köprülü Mustafa Tevfik Efendi, Köprülü Ârif Fâzıl Efendi ve şehrin diğer ilim adamlarından da istifade etmiştir. Ayrıca Kapancızâde Hâfız Şerif Efendi'den ilm-i ferâiz okuyarak 29 Şaban 1324 (m. 1906) tarihinde icâzetnâme almıştır. 24

⁶⁶ Yetkin, *Notlar ve Hatıralar*, 163.

⁶⁷ Ahmet Emrî Yetkin, *Terceme-i hâl*, 1.

Amasya’da Bir İlim Yuvası: Mecdîzâde Abdurrahman Kâmil Yetkin ve Oğulları Mehmet

Sabri Yetkin, Ahmet Emrî Yetkin, Mustafa Niyazi Yetkin | 63

Recep 1329 (m. 1911) bil-ımtihân ders-i nâm ehliyetnâmesi, 30 Hazîran 1325’de (m. 1909) Amasya’da açılan muvakkat- dâru’l-muallimînden şahâdetnâme aldı. 1325’de mekteb-i ibtidâî muallim-i sânilîğine tayin olunmuştur. 1330 (m. 1914) tarihinde istifa ederek Amasya Mahkeme-i Şer’iyye’de kâtib iken 1 Teşrîn-i sâni 1331’de (m. 1915) Dâru’l-hilâfe Medresesi Türkçe ve kitâbet muallimliğine tayin olmuştur. Bu tarihten 1341 (m. 1925) tarihine kadar mezkûr medresede ve İmam ve Hatib Mektebinde müteaddid dersler okuttu. 27 Mart 1926’dan 31 Mayıs 1927 tarihine kadar Amasya’da tahakkuk-ı birinci kısım kâtipliğinde îfâ-yı vazife etti. 1 Teşrîn-i evvel 1927’den 31 Mayıs 1930 tarihine kadar Amasya Nâfi’a Anbar Memurluğu’nda bulundu. Ağustos 1930 tarihinde Nâfia Amele Kâtipliği’ne tayin oldu.⁶⁸

Ahmet Emrî Yetkin’i tanıyanlar, onun yüksek şahsi özelliklerini ve entelektüel derinliğini takdir etmektedirler. Osman Fevzi Olcay, Sabri Efendi ve Ahmet Emrî Yetkin’le Saraydüzündeki İdâdî Mektebinde beraber okuduklarını söylemektedir.⁶⁹ Yine mektep arkadaşı olan Ahmet Emrî Yetkin’i ise şair, edip, zarif ve güzel ahlak sahibi bir zat olarak tanıtmaktadır.⁷⁰ Ord. Prof. Dr. Süheyl Ünver de Ahmet Emrî Yetkin için “Amasya’nın âlimi ve fâzılı, şâiri edip, nüktedân, Amasya mümessili Ahmet Emri Yetkin Hazretleri” şeklinde övgü dolu ifadeler kullanmaktadır.⁷¹ Yine eski metinler mütehassısı Prof Dr. Ali Nihat Tarlan’ın (ö. 1978) 1963 yılında Gül-i Sadberg adlı Farsça şiiri için mektubuna yazdığı şu satırlar Ahmet Emrî Yetkin’in ilmî ve edebî yetkinliğinin şâhidi olsa gerektir:

Muhterem üstat, “Gül-i sadberg”iniz meşâm-ı cânı râiha-i cennet ile ta’tîr etti. Derin şükranlarımı arz ediyorum. Eseriniz kanâat-i nâçizeme göre metânet, selâset ve selîkaya muvâfakat nokta-ı nazarından hakikat mükemmeldir. İhtivâ ettiği hakâyık-ı irfân ve ahlâkiyye ise ona ayrı bir letâfet bahşetmiştir. Milletimin içinde değme İran şâirlerine gibta fermâ olacak bir mertebe-i hünerverîyye ermiş sanatkârlar gördükçe derin iftihâr duymaktayım....⁷²

⁶⁸ Ahmet Emrî Yetkin, *Terceme-i hâl*, 2-6.

⁶⁹ Olcay, *Amasya Hatıraları*, 44.

⁷⁰ Olcay, *Amasya Hatıraları*, 84.

⁷¹ Ünver, *Amasyanâme*, vr. 7.

⁷² Prof Dr. Ali Nihat Tarlan’ın 21.12.1963 tarihinde kaleme aldığı bu mektup Ahmet Emrî Yetkin’in dostlarına intikal eden evrak arasında bulunmuştur.

Yine 1967 tarihinde “Üstad-ı a’zam efendim” hitabıyla başladığı mektubunda Ahmet Emrî Yetkin için takdir dolu şu ifadeleri kullanmaktadır:

Cenâb-ı şâh-ı velâyetin münâcâtı, hârikulâde selîs ve nefis olmuş. Temin ederim ki, Fars dilinin hudûd-ı dâhilinde bundan güzeli olamaz. Siz eslâfın tılsım-ı belâğatinin vâris-i hakîkatisiniz. Biz ancak hayranlığımızı ifade ile iktifa etmek zarûretindeyiz. Çünkü sadece bu işin ne kadar güç ve nasıl bir sermâye-i irfân u çâlâki-i tab’a muhtaç olduğunu bilebiliyoruz. En derin hürmetlerimi ve âfiyet temennilerimi arz eder, mübârek ellerinizden öperim.⁷³

Süheyl Ünver de (ö. 1986) önceden haberleştikleri ve Amasya’da vicahen görüştükları Ahmet Emri Yetkin için ayrıca şunları söylemektedir:

Saat üçte kütüphaneye vardık. Ahmet Emrî Efendi kütüphanede bekliyorlarmış. Ellerinden öptüm. İltifat ettiler, görüştük. Türkiyemiz’in sayılı, Arapça ve Farsça bilen yegâne iyi yetişmiş âlimi. Ben böyle zata hayatımda az rastladım. Çok kuvvetli Arapça, Farsça ve Türkçe şiirleri var. Senelerdir muhaberemiz var. Vicahen burada tanıştık. Doğrusu ben değerli âlimimizle, böyle yüzbeyüz teşerrüfünden pek mütehasşisim.⁷⁴

Süleymaniye Kütüphanesi Eski Müdürü Amasyalı merhum Muammer Ülker Bey (ö. 2017) 29 Ekim 2011 tarihinde kendisi ile yaptığımız röportajda hocası Ahmet Emrî Yetkin ile ilgili özel bilgilerini bizlerle paylaşmıştır. Bir müderris olan babası Mehmet Şadi Ülker, oğlu Muammer ile ilgilenmesi için Ahmet Emrî Yetkin’e ricada bulunmuştur. Ahmet Emrî de büyük bir vefa örneği olarak vefatına kadar talebesi Muammer Ülker’le hiç alakasını kesmemiştir. Öyle ki Devlet, Muammer Ülker’i hem İngilizcesini geliştirmek hem de İngiltere kütüphanelerini incelemek üzere bir yıllığına İngiltere’ye göndermiştir. Ülker’in beyan ettiğine göre; kendisi Londra’da bulunduğu sürece her hafta dersleri muntazaman Emrî Yetkin tarafından gönderilmiştir. Hocasının mektuplaşmaya oldukça önem verdiğini belirten Ülker, adeta dünyanın her tarafı ile yazıştığını belirtir. Muammer Ülker ayrıca bir “hallâl-i

⁷³ Prof. Dr. Ali Nihat Tarlan’ın Ahmet Emrî Yetkin’e gönderdiği 07.02.1967 tarihli mektubundan alıntılanmıştır. Ahmet Emrî Yetkin’in şahsî evrakı.

⁷⁴ Ali Rıza Ayar ve Recep Orhan Özel, “Ord. Prof Dr. Süheyl Ünver’in Amasya Günlükleri’nin Tanıtımı ve Sadeleştirilmesi”, *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1/1 (2003): 152

müşkilât” olarak tanımladığı hocasına da değişik yerlerden cevabı alınmak üzere birçok soru tevhîh edildiğini ifade etmektedir. Gerçekten de mevcut terekesinde yer alan mektupların müsveddelerine bakıldığında, muhtelif konularla ilgili olarak -zamanın şartlarında- haberleşmeye ne kadar önem verdiği anlaşılmaktadır. Diyanet İşleri Başkanları Ahmet Hamdi Akseki (ö. 1951), Ömer Nasuhi Bilmen (ö. 1971) ve Lütfü Doğan (ö. 2018) ile bilim, sanat ve edebiyat dünyasından Ahmet Remzi Akyürek (ö. 1944), Bekir Sıdkı Sencer (ö. 1963), Şâir Cenâb Muhittin Kozanoğlu (ö. 1972), Prof. Dr. Feridun Nafiz Uzluk (ö. 1974), Halk Bilim Araştırmacısı Hasan Eşref Ertekin (ö. 1979), Od. Prof. Süheyl Ünver (ö. 1986), Mustafa Asım Köksal (ö. 1998) gibi önemli şahsiyetler Emrî’nin doğrudan yazıştığı, karşılıklı fikir alışverişinde bulunduğu zatlar arasındadır. Emrî’nin bu mektuplarında onun kişisel durumları yanında ilmi ve kültürel meselelere dair yakın ilgisini gözlemlemek mümkündür.⁷⁵

Ahmet Emrî Yetkin 1974 yılında vefat etmiştir. Cenaze namazına iştirak edenlerden Emekli İmam-Hatip Şerafeddin Pamuklu’nun naklettiğine göre; o sırada Amasya müftüsü olan Mehmet Eren, din görevlilerine sarık ve cüppeleri ile cenaze namazında isbât-ı vücut etmeleri talimatını vermiştir. Ön safta dini kisveleriyle saf tutan din görevlileri ve kalabalık bir cemaat tarafından kılınan cenâze namazının ardından Amasya’daki son Osmanlı âlimi ve şâir Ahmet Emrî Yetkin bugün Amasya Suluova yolu üzerindeki Tekirdede adıyla bilinen mezarlığa defnedilmiştir.

Muammer Ülker yine “öz kardeşlerimden birisi” şeklinde nitelediği Mehmet Çavuşoğlu (ö. 1987) ile olan bir anısını da paylaşmıştır. Muammer Ülker Bey, Ahmet Emrî Yetkin’in vefat haberini o günkü Belediye Başkanı Naci Altunay tarafından aldığı anda yanında Mehmet Çavuşoğlu da vardır. Çavuşoğlu Emrî’yi gıyaben tanımaktadır. Durumdan müteessir olan Çavuşoğlu, “Allah sizlere ömürler versin” diyerek oradan ayrılır. Ertesi gün Ülker’in yanına tekrar gelen

---

⁷⁵ Müsvedde halindeki söz konusu mektupları havi bir defter Amasya Yazma Eser Kütüphanesinde bir diğeri de Amasya Belediye Kütüphanesindedir. Bundan başka Ahmet Emrî’ye ait evrak arasında yine bazı mektup müsveddelerini havi defterler bulunmuştur. Kâtip Çelebi Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dr. Öğr. Üyesi Raşid Çavuşoğlu, Ahmet Emrî Yetkin’in hayatı, eserleri ve mektupları üzerine çalışmaktadır.

Çavuşoğlu Emrî için, daha sonra hattat Ali Alparslan'a ait talik hat ile baş taşına konulacak şu beyitleri yazmıştır:

*Düştü son dânesi de sübha-i devr-i selefîn
İnkiyâd eyledi kanûn-ı kazâyâ Emrî
Fâzıl-ı kâmil idi, ilmiyle âmil idi
Düşmedi dağdağa-i dâr-ı fenâyâ Emrî
Edebi ilmini talim ile meşgul oldu
Yani sarfetmedi ömrünü hevâyâ Emrî
Tam tarihini yazdım işitip rihletini
İrcî emri ile gitti bekâyâ Emrî*

Muammer Ülker bu beyitte geçen “sübha” ve “kâmil” kelimelerine dikkat çekerek, birincisinin Emrî'nin “Sübha-i Emrî” adlı eserine ikincisinin de babası Abdurrahman Kâmil'e işaret ettiğine dikkat çekmektedir. Belirttiğine göre Çavuşoğlu her iki bilgiye de daha önce sahip olmadan ilham-ı ilâhî ile yazmıştır.

Ahmet Emrî daha ziyade şiir ve edebiyata ilgi duymuş ve engin bir kaynak bilgisine sahip olmuştur. Kendisinin Arapça ve Farsça'ya vukûfiyetini de gösteren geride bıraktığı bazı eserleri şöyledir:

1. Sübha-i Emrî: Mesnevî olarak yazdığı bu eser doksan dokuz beyitten ibarettir. Dîbâceden sonra na't-ı seyyidi'l-enâm ve ondan sonra vasf-ı Kur'ân-ı Kerîm ve ondan sonra medh-i dîn-i İslâm ve ondan sonra tathîr-i kalp hakkında nesâyih vardır. Bu esere Ömer Nasuhi Bilmen ve İbnülemin Mahmud Kemal kısa birer takriz yazmıştır.

2. İbrete sâik bir nazm-ı râik: 23 beyitten ibarettir. Amasya'da Sadâ-yı millet matbaasında bastırıldığı bu manzumeyi ayrıntılı şekilde şerh ettiğini belirtse de temize çekemediğini ifade etmektedir. Ancak esere ulaşılammıştır. Bu nazmı Üsküdar'da Selim Ağa Kütüphanesi Baş İşyârı son asrın şâirlerinden Ahmed Remzî Akyürek, 31 Mayıs 1934 tarihinde (23 kıtada) taştîr etmiştir.⁷⁶

3. Nağamâtü'l-anâdil fî riyâzı emsileti'l-avâmil: Birgivî Mehmed Efendi'nin avâmilindeki emsilenin mufassal şerhidir. Ancak bu esere ulaşılammıştır.⁷⁷

4. Tuhfetü'l-ihvân: İçerisinde otuz dört beyitten oluşan bir nat-ı Resûl, kırk dört beyitten ve yirmi altı beyitten oluşan iki kaside vardır.

⁷⁶ Osman Fevzi Olcay, notlarında Akyürek'in taştîrine yer vermiştir. Bkz. Osman Fevzi Olcay, *Muhtıra Defteri*, Milli Kütüphane, no: 9214, 71-75.

⁷⁷ Ahmet Emrî Yetkin, *Terceme-i hâl*, 12.

Amasya'da Bir İlim Yuvası: Mecdîzâde Abdurrahman Kâmil Yetkin ve Oğulları Mehmet Sabri Yetkin, Ahmet Emrî Yetkin, Mustafa Niyazi Yetkin | 67
Eser Arapça olarak kaleme alınmıştır. 1956 yılında Mısır'da Matbaatü's-saâde'de basılmıştır.

5. Gül-i sad-berk: Yüz beyitten oluşan bu eser Farsça olarak kaleme alınmıştır. Prof. Dr. Ali Nihat Tarlan tarafından da büyük bir ilgi ve takdire mazhar olan bu eser, Ahmet Emrî Yetkin'in ilmi ve edebî kudretinin bir göstergesidir.⁷⁸

6. Mecma'u'l-elkâb ve semerâtü'l-mesâî: Tarih ve Siyer kitaplarını tetkikleri esnasında derlediği yüz adet lakaba ve bunların izahlarına yer vermektedir. Eser alfabetik olarak yazılmıştır ve üç yüz altmış yedi sayfadan ibarettir.⁷⁹

7. Müntehebât: Kitaplarda rastladığı bazı hikmetli ve manası kapsamlı olan cümleleri derlediği ve kısaca izah ettiği sözlerden ibarettir.

8. Hızânetü'l-cevâhir: Ahmet Emrî Yetkin, Hz. Ali'ye ait "cevâhiri kelimât"ından yüz tanesini alfabetik tertiple bir araya toplayıp şerh ve izah ettiğini söylese de bu eserine ulaşamamıştır.

9. Nazîre: Ayaşlı Muhlis Esad Paşanın (1780/1851) gazel-i meşhûruna nazîredir.⁸⁰

10. Mecmûa-i eş'âr-ı Emrî Yetkin: Muammer Ülker, her ne kadar "Bu defterin müellifin kendi el yazısıyla 244 sayfalık nüshası Amasya Beyazıt Kütüphanesi'ndedir"⁸¹ dese de söz konusu esere ulaşamamıştır.

11. Kelimâtü'l-ekâbir: Yüz kadar İslam büyüğünün biyografisi ile bunlar ait sözlerin açıklamasını içerir.⁸² Esere ulaşamamıştır.

12. Tuhfe-i Emrî: Muhyiddin İbnü'l-Arabî'nin münâcâtının izah ve şerhidir. Kırk altı sayfadan ibaret bir yazma nüshası vardır. Yine bu eseri için yazılmış bir de Arapça ifade-i manzûme kaleme almıştır.⁸³

13. Terceme-i hâl: Kendi el yazısıyla kaleme aldığı özgeçmişidir. Şiirlerinden örneklerin yanı sıra babası Kâmil Efendi ile ilgili de dair bazı bilgiler vermektedir. Eser Amasya Belediyesi Kütüphanesinde.

14. Şerh-i münâcât: On dokuz beyt ve bunların kısa açıklamalarından ibarettir. On sayfadır.⁸⁴

⁷⁸ Gül-i Sadberk adlı bu eser Ahmet Emrî Yetkin'in şahsî evrakı arasında bulunmuştur.

⁷⁹ Ahmet Emrî Yetkin şahsî evrakı.

⁸⁰ Ahmet Emrî Yetkin şahsî evrakı.

⁸¹ Muammer Ülker, "Ahmet Emrî Yetkin", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2013), 43: 506.

⁸² Ülker, "Ahmet Emrî Yetkin", 506.

⁸³ Ahmet Emrî Yetkin şahsî evrakı.

15. Mektuplar: İlmî ve edebî meseleleri ihtiva eden müsvedde mektuplardır. Bu amaçla çok sık yazıştığı görülen Ahmet Emrî Yetkin'in müsvedde mektuplarını içeren altı adet deftere ulaşılmıştır.

Ömer Nasûhî Bilmen'den aldığı bir mektuba yer veren Emrî, kendisine bazı şiirlerini gönderdiğini ve bunları Bilmen'in "Müntehabât-ı edebiyye" adlı eserine dahil etmek istediği görülmektedir. Ancak Bilmen'in bu niyetini gerçekleştirdiğine dair bir bilgiye ulaşamadık. Yine dini terimler üzerine bir çalışma yaptığı görülmele beraber ancak 128-193 sayfaları arasında mim harfi maddesini havi terimlere ulaşılabilmektedir.

Yazıştığı isimlerden biri olan Ahmet Remzi Akyürek'in taşfirinden bir kesit de şöyledir⁸⁵:

Eşyâ-yı cihân marifet-i hakka delâil
Bir mûcid-i zî hikmete der cümlesi kâil
Bir zerresidir kudretinin bunca avâlim
Her zerre ânın vahdetine şâhid-i âdil
Beyhûde nazar eyleme eflâk-ı zemîne
Fikreyle ki halk etmedi Hak bunları bâtil
Gökten yere yerden göğe bin râbita mevcut
Hep kudretinin ayetidir âlî ve sâfil
Âyine-i esrâr u iber sun-ı ilâhî
Esmâ-ı sıfât üzere mazâhir-i mütekâbil
Her lahza iyânen görünür vech-i hakikat
Aç gözlerini olma sakın lâhî ve ğâfil

Ahmet Emrî Yetkin'in, babası ve ağabeyinden farklı olarak diğer İslami ilimlerde telif eser bırakmadığı anlaşılmaktadır. Buna karşın eserlerine bakıldığında Ahmet Emrî Yetkin'in şiir ve edebiyata özel bir ilgisinin olduğu görülmektedir. Yine anlaşıldığı kadarıyla zamanın edebî ve entelektüel şahsiyetleriyle de irtibatlı olmuştur. Bu durum onun Anadolu'nun bir beldesinde ikamet etmesine karşın dışa açık, ilmî ve edebî çevrelerden haberdar bir şahsiyet olduğunun göstergesidir.

4. Mustafa Niyazi Yetkin (ö. 1959)

Mustafa Yetkin, Yetkin kardeşlerin yaşça en küçüğüdür. 1307 (m. 1891) yılında dünyaya gelmiştir.⁸⁶ O da dini ilimlerde tahsil görmüş ve

⁸⁴ Ahmet Emrî Yetkin şahsî evrak.

⁸⁵ Olcay, *Muhtıra Defteri*, Milli Kütüphane, no: 9214, 71.

⁸⁶ DİB Sicil Arşivi.

Amasya vaizliğinde bulunmuştur. 1942 yılında müftülük için yapılacak seçimde Mustafa Yetkin de aday gösterilmiştir. 1959 yılında ağabeylerinden önce vefat etmiştir. Geride bıraktığı telif esere rastlayamadığımız Mustafa Yetkin'in Amasya Belediyesi Kütüphanesinde vaaz notlarını havi bir defteri bulunmaktadır.

Sonuç

Bu çalışmada Amasya'da mukîm olmakla beraber ülkenin ileri gelen çevrelerince tanınan Osmanlı Dönemi son âlimlerinin içinden çıktığı Mecdîzâde ailesi ilmi, edebi ve mesleki yönleriyle tanıtılmaya çalışılmıştır. 1934'te çıkarılan kanunla beraber "Yetkin" soyadını alan bundan önce ise Mecdîzâde şöhreti ile bilinen aile, Amasya'da tam anlamıyla bir ilim yuvası olarak temayüz etmiştir. Aile, köken itibarıyla Kıımlı olup; bölgede bozulan düzen ve asayişle beraber Amasya'ya hicret etmek durumunda kalmıştır. Önce Mecitözü kazasına yerleştikleri için Mecdîzâdeler olarak anılmışlardır. Aile içinde birkaç kuşak boyunca ilim erbabı hiç eksik olmamıştır. Ahmet Rifat Efendinin oğulları Abdurrahman Kâmil ve Mustafa Sadık Efendiler ulemâdandır. Abdurrahman Kâmil Efendinin oğulları Mehmet Sabri Yetkin, Ahmet Emrî Yetkin ve Mustafa Niyâzî Yetkin de dedeleri gibi ilim yolunda yürümüşlerdir. Kâmil Efendinin "ecdâd-ı ızâmım ulemadandır" beyanına bakılırsa Ahmet Rifat Efendi öncesinde de aileden ilim adamları çıkmıştır. Bu çalışmada ağırlıklı olarak Abdurrahman Kâmil Efendi ve rahle-i tedrisinde yetişen oğulları ele alınmıştır. Hem Osmanlı hem de Cumhuriyet dönemini idrak eden Yetkinler, devletin yaşadığı siyasi, askerî, sosyal ve kültürel değişimler nedeniyle Amasya'da Osmanlı'nın köklü ilmi geleneğinin son temsilcisi durumunda olmuşlardır. Abdurrahman Kâmil Efendi, Amasya'da pek çok talebe yetiştiren bir müderris, kürsülerde halkı irşâd eden bir vâiz, halkı milli mücadeleye çağırın vatanperver, cesur bir din görevlisi ve aynı zamanda çeşitli konularda eser veren bir âlimdir. Ayrıca Amasya'da uzun yıllar müftülük görevini ifa etmiştir. Büyük oğlu Mehmet Sabri Yetkin de Amasya medreselerinde yetişmiş ve babasının vefatını müteakip Amasya Müftüsü olmuştur. O da yaklaşık yirmi yıl süreyle bu görevi yerine getirmiştir. Ancak babası gibi tedris, vaaz ve telif çalışmalarından geri kalmamıştır. Sabri Efendi tefsir, fıkıh, tasavvuf ve Arap dili ve belâgati gibi alanlarda hem Arapça hem de Farsça eserler verebilecek kudrettedir. Ahmet Emrî Yetkin de ilmi yönden iyi yetişmiş ancak daha

çok edebi yönden ön plana çıkmıştır. O da Arapça ve Farsça şiir yazacak kudrette soyadı gibi yetkin bir şahsiyettir. Amasya'da mukim olmasına rağmen dönemin önde gelen ilim, kültür ve sanat insanları ile güçlü irtibatı olmuş ve kendileriyle samimane yazışmıştır. Kültür ve edebiyatın birçok önemli isimlerinin hakkında yazıp söyledikleri Ahmet Emrî Yetkin'in de önemli bir şahsiyet olduğunun göstergesidir. En küçük kardeş Mustafa Niyâzî Yetkin de ağabeyleri gibi aynı kulvarda yetişmiş, kürsülerden vaiz olarak insanları aydınlatmıştır. Ancak ömrü vefa etmeyip diğerlerinden önce vefat etmiştir. Belki de bu yüzden birkaç parça vaaz notlarının dışında eser verme imkânı bulamamıştır.

Çalışmamız vesilesiyle söz konusu kıymetli şahsiyetlerle ilgili olarak kayıtlara hatalı geçen bazı eser adları ve nispetleri de düzeltilmiştir. Ayrıca gözden kaçan yeni eserler tespit edilmiş ve makalede zikredilmiştir. Bununla beraber müelliflerin bizzat kendileri zikretmiş olmasına rağmen bir kısım eserlerine ise ulaşamamıştır.

Her halükârda Mecdîzâdeler, Amasya'nın yakın tarihinde önemli rol oynamış, şehrin sosyo-kültürel hayatına damga vurmuş ve Amasya dışında da tanınmış isimlerdir. Böylesi önemli şahsiyetleri tanımak ve tanıtmak tarihi hafızamızı taze tutmak anlamına gelmektedir. Bunun yanında henüz yazma halinde bulunan birçok eser ise onları gün yüzüne çıkaracak araştırmacıları beklemektedir. Elinizdeki makale bu amaca hizmet ettiği sürece yazarı kendini bahtiyar hissedecektir.

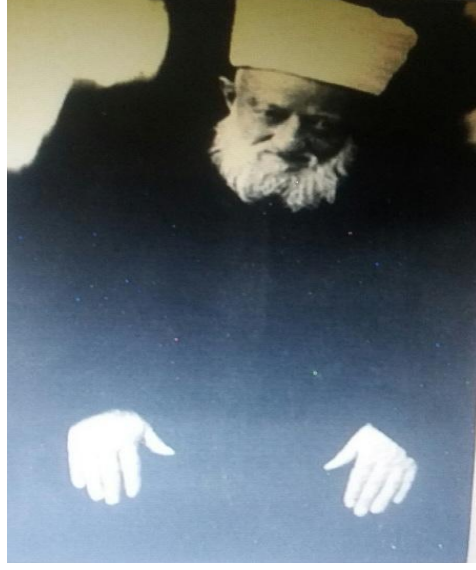
Kaynakça

- Akdağ, Ahmet. "Mehmet Sabri Yetkin'in Kasîde-i Zeynebiyye Üzerine Yazdığı "En-Nasîhatü'l-Edebiyye Fî Şerhi'l-Kasîdeti'z-Zeynebiyye" Adlı Şerhi". *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 5/57 (2017): 484-526.
- Ayar, Ali Rıza ve Recep Orhan Özel. "Ord. Prof Dr. Süheyl Ünver'in Amasya Günlükleri'nin Tanıtımı ve Sadeleştirilmesi". *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 1/1 (2003): 147-167.
- Gülsoy, Ufuk ve William Ochsenwald. "Hicaz Demiryolu". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Ankara: TDV Yayınları, 1998, 17: 441-445.
- Kurt, Songül Keçeci. "Son Dönem Osmanlı Ulemasının Önemli Şahsiyetlerinden Abdurrahman Kâmil Efendi (1850-1941)". *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 60 (2017): 475-494

- Amasya'da Bir İlim Yuvası: Mecdîzâde Abdurrahman Kâmil Yetkin ve Oğulları Mehmet Sabri Yetkin, Ahmet Emrî Yetkin, Mustafa Niyazi Yetkin | 71
- Menç, Hüseyin. *Millî Mücadele Yıllarında Amasya*. Amasya: Amasya Belediyesi Kültür Yayınları, 2007.
- Merzifonî, Akifzâde Abdürrahim. *Kitâbü'l-mecmu' fi'l-meşhûd ve'l-mesmu'*. Ali Emîrî. 2527. Millet Kütüphanesi.
- Olcay, Osman Fevzi. *Amasya Hatıraları*. haz. Turan Böcekçi ve Mehmet H. Seçkiner. Amasya: Amasya Belediyesi Kültür Yayınları, 2009.
- Olcay, Osman Fevzi. *Amasya Ünlüleri*. haz. Turan Böcekçi. Amasya: Amasya Belediyesi Kültür Yayınları, 2002.
- Olcay, Osman Fevzi. *Muhtıra Defteri*. Yazmalar. 9214. Milli Kütüphane.
- Sarikoyuncu, Ali. *Millî Mücadelede Din Adamları*. 2 cilt. Ankara: DİB Yayınları, 1999.
- Şahin, Kâmil. "Abdurrahman Kâmil Yetkin". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Ankara: TDV Yayınları, 2013, 43: 504-505.
- Şam, Emine Altunay. *Kırım Savaşından Sonra Anadolu'ya Yapılan Göçler ve Amasya'da İskân Edilenler*. Ankara: Pegem Akademi, 2011.
- Ülker, Muammer. "Ahmet Emrî Yetkin". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Ankara: TDV Yayınları, 2013, 43: 505-506.
- Ünver, Süheyl. *Amasyanâme*. Yazma Bağışlar. 736. Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi.
- Yasar, Abdizâde Hüseyin Hüsâmeddin, *Amasya Tarihi*. 12 cilt. Amasya Belediyesi Kütüphanesi.
- Yetkin, Abdurrahman Kâmil. *Dîvânçe*. Yazmalar. 899352. Milli Kütüphane.
- Yetkin, Abdurrahman Kâmil. *Tebyînü'l-muğlakât ve'l-mühimmât min elfâzî'l-makâmât*. 1734, Amasya Yazma Eserler Kütüphanesi.
- Yetkin, Abdurrahman Kâmil. *Nakdu'l-hâtır fî cilâî'n-nâzır*. 1708/1. Amasya Yazma Eser Kütüphanesi.
- Yetkin, Abdurrahman Kâmil. *Terceme-i hâl*. 272. Amasya Belediyesi Kütüphanesi.
- Yetkin, Abdurrahman Kâmil. *Diyanet İşleri Başkanlığı Sicil Arşivi*.
- Yetkin, Ahmet Emrî. *Terceme-i hâl*. Amasya Belediyesi Kütüphanesi.
- Yetkin, Ahmet Emrî. *Şahsî Evrak*.
- Yetkin, Mehmet Sabri. *Kefe-i Sabrî*. Yazmalar. 9211. Milli Kütüphane.
- Yetkin, Mehmet Sabri. *Notlar ve Hatıralar*. Yazmalar. 8063/3. Milli Kütüphane.
- Yetkin, Mehmet Sabri. *Diyanet İşleri Başkanlığı Sicil Arşivi*.

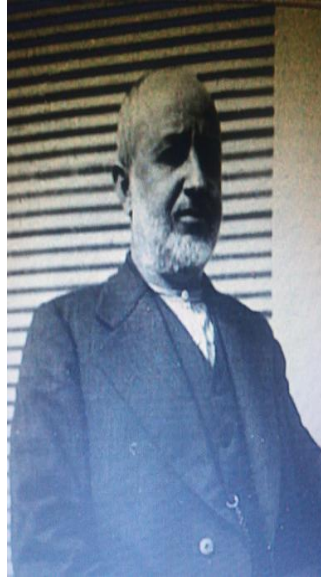
EKLER:

Mecdîzâde Abdurrahman Kâmil Yetkin

Mehmet Sabri Yetkin

Ahmet Emri Yetkin

Mustafa Niyazi Yetkin